

Tuwaŋuä ämaqä hŋqu Hipru iquauŋqä äqäkqe **Yätamäkqä kukŋuä hiŋuiqänjä iquvi**

Tuwaŋuä tqueŋi, tqu äqäkqätiyä? Ne maqŋqe. Näqŋqä-tänjä iqua kŋuä huitaŋä-huitaŋä indqänätqänjä. Tuwaŋuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, iquauqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupŋqä itqätanŋuwä iquau, yätamäkqä vätnqä äqäkqe. Qu ävquatämäuanä-tpu imiŋuwi, ii ämaqä huiŋi iqua iquau mändi äkittqiyäpu, haŋä-iqä äwimiŋuwä iutanŋi. Qu quuvqä yänänäqŋqä heqäpŋqä iwimäkätŋqe, tuwaŋuä äqäkqä iqu wäuŋuä naqänänŋi, Goti Iqu Jisasi Kraisi Iquesa imäkkqenqä, ätätä äqäkqe. Goti Iqueqä suqä naqä-qakuinŋqä ne ämänätquetŋqe, ii Kraisi Iqunänŋqä.

Tuwaŋuä tä, kŋuä indqänqä naqänänŋi, hŋquaqi-hŋque nätapänä. 1) Jisasi Iqu Goti Iqueqä Ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. Iqu qua täu äpmeqänŋaŋi, Iqu haŋä-iqetä, tänjä-huŋqetä, kuapänä äyä ämamiŋqeqä. Goti Iqu iwimäkqanŋi, Jisasi Iqu haŋä-iqä iinjä ämeqetanŋi, ämaqu yätamäkqä vqä kiŋganänjä-qu ekqe (2:10). I etanŋqetanŋi, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä kukŋui hiŋuä-tqä hiŋuiqänä äp-mamiŋuwä iquautä, enätqä iquautä, itanŋa Mosisi ique-pqe, ämäwqätäuqä-qu ekqe. 2) Goti Iqu-kiuä Jisasi Iqueŋi, Hiqäva hea ique-ique Imäkqä-qu hiätŋqä atäuŋuä ikqe. I etanŋqetanŋi, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä iquau, Ämäwqätäuqä-qu ekqe. 3) Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä-qu qäukuä yätu äpme, qäyunä eä, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqanŋpŋqä iuŋi, anŋumä itumenä. Ga suqä Goti Ique haqeqä mamäupŋqä Mosisi iqu ätätä äqäkqe, ii wäuŋuä naqänänŋi Jisasi Iqu imäkätŋqä ktqeyi.

Tuwaruä tä, qokä-apäkä iquneqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä inemäkätñqä iinqe, Israitqä hiñuiqändqä iquautañä kuapänäñi, quuvqä yänänäqñqä eqämiñuwiñqä änatänä (11:1-40). Inji hanjä-iqe äkitañä-äki nemeñqutiyä-qe qäyä etañgi, ne neqä quuvqä heqiyqe, ne äpäkonatunquängañqä a yänänäqñqä kiqätatunqueqä. Ne hiñui, Jisasi Iquenyä äqunanä, qänaknäñi Iquenyqänä itanä, hanjä-iqetä, täñä-huñqetä, nemeqanğutqe, qanyä mequanä.

Goti Iqu kukñui, Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqenqä

¹ Aingañi Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä hui-hui hiñuä-tqä iquau, neqä atqä-awäkau awä tquäpñqe, hä-naqä huita-huita ätqua äpminqe. ² Mä hea yäpakä ne äpmeñquä täuñi, Iqu neñi, kukñui Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqe. Ymeqä Iqueni, nätmätqä eeqänä Iqueqä meniñqe, Goti Iqu atäunüä ätekqe. Ga nätmätqä eeqänä äwäkäwänqä-pqe, Ymeqä Iquesanä imäkkqe. ³ Goti Iqueqä Ymeqä Tqu, we naqänänjä äunätä, Goti Iqu yoqä naqänänjä meqañgi i ämänätquetqäuä. Ga Iqu Goti Iqutäñi hiweeqä maetqe, kiqä Goti Iqu qeyi. Iqueqä kukñuä aañä yänänäqñqä dutañi, nätmätqä eeqänänjä yqänä wäkäwätätñqä imäkätqäuä. Iqu neqä suqä quvqä du huätä ämamäütä, jänänänjä inemäkkqä wäunui qäpu imäkäqetañi, Iqu Goti Haqä-yätu Äpmeñqä Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ⁴ Iinjä äpmetä, eñätqä eeqäpnänjä iquau ämawqätäütä e äpmakqe. Asä iinji, yoqä Kaniqu äwikqä iqu, yoqä eñätqä iquauqä di ämawqätäuqä änyuätkqe.

Jisasi Iqu, eñätqä iquau ämawqätäunqenqä

⁵ Hiñuiqänäñi Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queni, “ñqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tängañi Tqä Tniqunä eqänä”*

* 1:5 Apqä Bukä 2:7

ätukqe. Ga Iqu anġumä, “Nyi Iqueqä Kaniqunä heqanġundi, Iqu Inġä Ymeqä-qu enġiyä”† ätkqe. Mä enjätqä iquauŋqe, Iqu kuknġuä iinġi, äknġga ätkqäwä? Näwi aanġä aanġqe. ⁶ Itanġga anġumnġi, Iqu Iqueqä Ymeqä Hitmqä Iquenġi, qua täuŋqä dowatäninġänġanġqe, “Goti Iqueqä enjätqä eeqänänġä iqua, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnuwänġä”‡ ätkqe.

⁷ Iwä Iqueqä enjätqä iquauŋqä kuknġui, tii ätkqe. “Iqu Iqueqä enjätqä iquau yuŋuä enġä-pa imäkätä, Iqueqä wäunġuä-wiyqä iquauŋi, tä hänaqä enġä-pa imäkänä.”§

⁸ Mä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, tiiyi. “Si Goti Iquki, ämaqeu miqä iqueqä zä-hawiu hea ique-ique pmettġi. Ämaqe, Si qokä-apäkiu suqä jänänänġitä mitqätanġnä hinġuä äkqänäpiy-itani, Tqä yoqä naqenġä näqŋqä mapnä. ⁹ Si suqä jänänänġinġä kiinġä äkinyätä, quvqenġä makinġä yasämä itŋqä iqukiyqä. Iinġä etanġqenġä, Tqä Goti Iqunä, Si yoqä naqä-tänġä hisŋqä atäunġuä ekikqe. Qu ämaqä hŋqueqä nyuänġiu, olipqä eqä aowä equatepu, yoqä naqä-tänġä hetŋqä imäkätqänġuwä-pa, Tqä yeeqä iinġqe, huizi iquauqä duŋi ämäwqätäuä aanġä naqänänġä hetŋqä ikimäkkqe.”*

¹⁰ Ga tiinġä-pqe inä ätukqe. “Naqä Iquki, nätmätqä eeqänä änyä etanġani, Si qua tqutä, qäukuitänġi, Tqä hipaitä imäkekġi.

¹¹ Ä nätmätqä iinġä iquaqu, qäkämä yäuä itä äpkŋgqä-pa, näwinyä aanġä heqanġisi, mä Si yqänä pmettġi. ¹² Si iquaquinġi, ämuasmänġä huakmä iquwä-pa, ii itnä, qäkämä yäue huätä ätäquvepu, änyä-hänġä imäkŋguwä-pa ii iwimäktŋqe. Inġaqe Si huitanänänġä mikutänġä itnä, ga Tqä hänġä-pmeqe, qäpuni maeqä yäniqe.”†

¹³ Itanġga hinġuiqänänġi Goti Hanġuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queŋi, “Nyi Tqä mäkä-huŋqä iquauŋi, Tqä yukä yäpä iqi imäkäqumuatemqänġanġä, Si quamänġä di, Nyaqä hipa

† 1:5 2 Samueli 7:14 ‡ 1:6 Kuknġuä-suqä 32:43 § 1:7 Apqä Bukä 104:4

* 1:9 Apqä Bukä 45:6-7 † 1:12 Apqä Bukä 102:25-27

ämuangisa pmayä[‡] ätukqe. Mä enätqä iquauŋqe, Iqu kukŋuä iinji, äkŋga ätkqäwä? Näwi aanä aanqe.

¹⁴ Enätqä iqua squäquayi? Qu dŋä-qua epu, Goti Ique wäuŋuä-wiyqä-quayi. Iqu quŋi, ämaqä qui mimäkŋqä, häŋä-pmeqä änyä-häŋä Iquesa mapnuwänqä iquau, yä-tamäkqä wipŋqä ändowatätqäuä.

2

Kukŋuä Goti Iqu angi inetmeniqä iinqe, mävuquatämäuqänqä

¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iqu e pmetanŋqenqä, ne kukŋuä naqä-qakuänänjä qätä ae äwiyätunŋque, neqä kŋuä indqänqä imŋi, yänänäqŋqä witanŋguti iunä qänaknä iquatuŋquänänji. Mä ne kukŋuinŋqä miqä itanä iutaŋi, hämänä vquatämäuqänqä. ² Kukŋuä hiŋuiqänä Goti Iqu neqä atqä-awäkauŋi, enätqä iquauqä maŋita ätumiŋqä ii, yänänäqŋqä witanŋgi, ämaqä kukŋuä iuŋi ämäwqätäupu hŋgisana imiŋuwä iqua, haŋä-ique quwqä suqä quvqä imäkäpiyä duta qäyunä äyä ämamŋuwi. ³ Inji kukŋuä naqänänjä tänŋa ämetunŋque, Goti Hanjuwä Iqu ne qui mimäkŋqä yatunŋquä anŋumä inetmetŋqä iu tuwä äwimitatque, ga neqä quvqenqä haŋä-iqä kima meqä iuŋi, zä äwätanä, iuta mämwqätäuwä yanique. Goti Iqu iinjä inetmeninŋqenqä kukŋui, neqä Naqä Jisasi Iqu ganä tqanŋi, ga ämaqä Iqu ii tqanŋi äwikuwä iqua, “Kukŋuä iinji naqä-qakuiqä” änatäpu, neyaqä quuvqä heqiyqe, yänänäqŋqä nemäkuwi. ⁴ Ga Goti Iqu-pqe, nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di huitanä-huitanä kuapanänji, ämaqu yäuŋuä wimäkätä, yänänäqŋqä imäkätä, ga Dŋä Äŋguä Ique, Iqueqä äwiŋqä duta ävqäwätä, neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqŋqä nemäkkqe.

[‡] 1:13 Apqä Bukä 110:1

Jisasi Iqu anġu inätmetnġä wäunüä imäkkqerġä

⁵ Ne qua änyä-häni, Goti Iqu imäkqanġi timäutnġerġä ätätqänju. Iqu qua iu mipnuwänġe, eġätqä iquau mäqumuateqä ikqe. ⁶ Goti Iqueqä bukiunġi, ämaqä hġqu kuknuä tii ätkqä äqänä.

*“Si nenyqä kġuä indqänätqänä dinġe, ne ämaqä-qunenġi, squä-qune etanġikä? Ne nätmätqä hinġinġä qäyä etanġquä-qe, Si neġä di äġuänanġi, sunġä mäneyätqänġinüä? ⁷ Si ne inemäkätänġa, eġätqä iquauqä yäpä iqi, wänġäpu pmetunġquä äyä inemäkkġi. Si ne yänä pmeqänġä naqä inemäkätänä, yoqä naqä äyä änätapġi. ⁸ Itanġa ne iu miqatunġquä dinġe, Si nätmätqä eeqänänġi, neyaqä yäpä iqi wiqänġä imäkekġi.”**

Kuknuä, nätmätqä eeqänänġä ämaqä-quneqä yäpä iqi wiqänġä imäkekqerġä ätqe, ii Goti Iqu huiunġi ävquatämäutä, yäpä iqi mäwiqġqä matqä iqi, oee. Inġäqe tänġanġi, nätmätqä eeqänänġi, ämaquqä yäpä iqi witanġqe, ne hinüä mäqunġquä yqänä iqa äpätqänju. ⁹ Inġäqe ne tänġanġi, tii äqunänju. Jisasi Iqu, eġätqä iquauqä yäpä iqi wänġä hmbu tii äpmeqetanġi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänġeta, ne eeqänänġä iquneqä anġi ämetä, yätamäqä neyätġe, tmi-tmiqä-tqä naqänänġä ämetä, äpäköġqe. Iutanġi, Goti Iqu Iquenġi, Naqä imäkätä yoqä naqä äwikqe. Ga ne tänġanġi, Jisasi Iqu Yoqä Naqä Meqä-qu pmetanġi äyä äqunänju.

¹⁰ Goti Iqu nätmätqä eeqänänġä iuqä Quatä-qu eä, eeqänänġä imäkkqe. Ga Iqu, Iqueqä ymeqä kuapänänġä qäukuä yätunġä ätuma äyätä, äġuänänġä imäkäqumu-atetġä äwiġqe. Qu qui mimäkġqä ipġqä anġu itmetġqä wäunui, Jisasi Iqu imäkätġqä äwiġqe. Ga Goti Iqu, Jisasi Ique iunġä qäyu iwimäkätġe, Iqu Ique tmi-tmiqä-tqä qäyä metġqä hinuinä äqunġqe. Goti Iqu suqä iinġi, qämä-qämä miqä, qäyunänä imäkkqe. ¹¹ Ga ämaqä, qokä-apäki

* 2:8 Apqä Bukä 8:4-6

Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkkqä Jisasi Iqutä, itanqa qokä-apäkä, Iqu Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkätñqä iquatä, quwqä Kaniqu naqä-hñqunäyi. Iutanji, Jisasi Iqu quñqä womba miqä, 'Iñqä nyämaqäüä' ätuätqäüä. ¹² Iqu tii ätkqe.

“Nyi Saqä Yoqe, nyämaqä iquauä awä iqisa awä tmqänä. Quwqä aquväqñqetani, nyi haqeu ämakmäutmä apqä tmqänä.”†

¹³ Iqu tiinjä-pqe inä ätkqe.

“Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqämännga pmet-mqänänjqä.”‡

Itanqa anqumñi, *“Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä ändapkkä tätä sä pmeñänä”§* ätkqe.

¹⁴ Ymeqä iinjä iqua, ämaqä huiwitä, häñqetä asänänjä änyqä iquayi. Iwä Jisasi Iqu äpäkonätä, Setänä, dnjä quvqä äpäkonqeuñqä yänänäqñqä ämeñqä iqueni, qui imäkätñqä diñqe, Iqu Ämaqä-qu eätä, huiwitä, häñqetä asänänjä Inqä-qu ekqe. ¹⁵ Iqu iinjä-qu äpäkonätä, ique qui iwimäkkqe, ii ämaqä quwqä äpäkonqänqanqä qua iu äpmapu, äpäkonqenqä zä ipu, guä enqä-pa äkiqäyambu äpmeñuwä iu-pqä huätä iqtäumakqä eä. ¹⁶ Jisasi Iqu iinjä ikqe, ii Iqu yätamäkkqe, enätqä iquau vätnqä ma, Aprähämä iqesañä hueqä-himqä iu vätnqä ikqä äyuwä.

¹⁷ Iutanji, Iqu nätmätqä eeqänänjä iunji, yänä-mänä maeqä, iquatä asänänjä ekqe. Iinjä eäqetani, Iqu quwqä hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä-qu äpme, Goti Iquenyqä wäunui qäyu imäkquätñqänänji. Wäunua iinjä, Iqu qokä-apäkä duñqä qeqä äwutätä, enyqä miqä kukñuä iunji qänaknä itä, ga Kiqä-kiuä hiqäva enqä-pa äwinätäqetani, Goti Iqu, ämaqueuqä suqä quvqenqä äwqä tnänjä äwiñqe, huätä eeqäpnä mamäquätñqänänji. ¹⁸ Iqu, Iqueqä-kiuänji suqä quvqä iqänjqä yamwiqä iqe, äwimeqanji tmi-tmiqä-tqe ae

† 2:12 Apqä Bukä 22:22 ‡ 2:13 Asayä 8:17 § 2:13 Asayä 8:18

ämakqä-qae, qokä-apäki, suqä quvqä imäkpḥqä yamwiqä iqä äwimeqäqä iquauḥi, Iqu yätamakqä vänä.

3

Jisasi Iqu, Mosisi ique ämäwqätäuqenqä

¹ Ḥqä nyämaqäüä, Goti qäukuä yätu äpmeḥqä Iqu, heppä nyi-pqä Iqueqä heatuḥquä tääqä änatkqä eäḥque, Jisasi Iquenqä kḥuä äḥguänä meqanḡpu. Jisasi Iquenḥi, Goti Iqu kukḥuä awä tätḥqä ändowatkqä-qu eä, Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-quvi. Ga ne Iquenyqä quuvqä eqiyqä-qune, Iqueqä yoqe awä ätuätuḥquä Iquvi. ² Mosisi iqu, Goti Iqueqä ämaqeüqä awä iqi äpme, wäuḥuänḥqä enyqä miqä, kukḥuä iuḥi qäyu imäkmiḥqä-pa, Jisasi Iqu-pqe, Goti Iqu wäuḥuä imäkätḥqä atäuḥuä ätetä, kukḥuä ätukqä duḥi, enyqä miqä, Qänaknä Iqä Iquvi. ³ Ne näḥḥqä äyā eḥu. Anḥ qeqätqä iqueqä yoqä naqä qäyā etanḡqä-qe, ämaqä anḥ ique ämätqä iqueqä yoqe, naqänänḥ eä, anḥ iqueqe, ämäwqätäunä. Asä ii eḥqä-paḥi, Goti Iqu Jisasi Iqueä yoqe, Mosisi iqueä iuḥi ämäwqätäutätḥqä, naqänänḥ äwikqe. ⁴ Anḥ ämätḥḡawänḥqä iquau mätqe, ii ämaqeyi. Mä Goti Iqu nätmatqä eeqänänḥ Imäkqä Iquvi. ⁵ Mosisi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anḥiutanḥ wäuḥuä-wiyqä-qu eä, Goti Iqueqä ämaqeüḥi, wäuḥui enyqä miqä itä, nätmatqä Goti Iqu qänaknda täniqä diḥqä ätumiḥqe. ⁶ Mä Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, Iqu qokä-apäkä iqune, Goti Iqueqä anḥ ämätänḥquä duḥi, Iqu enyqä miqä, Ämiḥḥqä Naqä-qu eä. Itanḡa ne pemänä itanä, Naqä Iqu äḥguä inemäkätḥqä diḥqä neqä kḥui yänänäḥḥqä ävanä, hiḥuä äqunanä äpmeuḥque, ne Goti Iqueqä anḥ äyā ämätänḥu.

Goti Iqueqä ämaqe, hapä pmepnuwänḥenqä

⁷ Iiḥ dutaḥi, Dḥä Äḥguä Iqu tiinḥ ätqä-paḥiyi.

“Tängaŋi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki, qätä wipŋqenqä änyinŋi. ⁸ Heqä taqä-tawäkiqua aŋä avqŋqä nämä äpmapu, yamwiqä änyiyäpiyänŋa, qu Nyi hŋgisanä indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inguwä-pani, he-pqe iinjä minqä pambiyä. ⁹ Iqini qu, Nyaqä suqä änäändiyä-tpu yamwiqä änyiyäpu, quväukuä 40 iuŋi, Nyi wäuŋuä yänänäqŋqä imäkqanŋqä di hiŋuä äŋqänmiŋuwi. ¹⁰ Iwä qu äwqä tnänjä nyimäkqanŋä, Nyi tii ätkqe. ‘Qu hea ique-iqueni, Nyinŋä miqä ipu, huänqä qunqä imäueqä iuŋi mäwqä itqänjä.’ ¹¹ Iinjä iutaŋi Nyi Ijqä äwqä tnänitani, kukŋuä yänänäqŋqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä aŋä hapä pmeqä iuŋi matimäuqä ipnuwiqä.’”*

¹² Ijqä nyämaqäüä, hesanjä hŋqu iqueqä äwqä iunda kŋuä quvqä ämetä, quuvqä maeqiyqä iqetaŋi, Goti Hänä-pmeqä-tänjä Ique ävquatämäuqänŋe, yasämä mimbu. ¹³ Mä hesanjä hŋqu, suqä quvqeta kŋuä äŋguä mämeqä itä, äwqä-ppinjqä inqänŋe, Goti Iqueqä quväki qätä wipnuwänqä hea iqu yqänä äwätänqä-qae, he hiunji ique-ique yänänäqŋqä tqäpŋqä kukŋuä äŋguinä tmbiyä. ¹⁴ Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä hiŋuiqä yänänäqŋqä eqäkquäpa, neqä äpäkoŋqä duŋqä yqänä eqiyqa äwätunŋe, ii ne Iqueqä näueqä iquneyi. ¹⁵ Goti Iqueä kukŋuiunji tii äyä ätnä.

“Tängaŋi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipŋqenqä änyinŋi. Qu Nyi hŋgisa indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inguwä-pani, he-pqe iinjä minqä pambiyä.”†

¹⁶ Ämaqä, Goti Iqueä quväki qätä äwiyäpiyä-qe, Ique hŋgisa itquaminuwi, tqukuayi? Ii qokä-apäkä, Mosisi iqu Isipäta ätuma äpkqä eeqänänŋiyi. ¹⁷ Ga Goti Hanjuwä Iqu äwqä tnänji, quväukuä 40 iuŋi, tqukuauŋqä imäkminŋe? Ii qokä-apäkä suqä quvqä imäkäpu, aŋä avqŋqä iu äpäkoŋguwä iquayi. ¹⁸ Itanŋa Goti Iqu, “Iqua Nyaqä

* 3:11 Apqä Bukä 95:7-11 † 3:15 Apqä Bukä 95:7-8

an̄a hapä pmeqä iun̄i matimäuqä ipnuwiqä” ätätä kuk̄nuä yänänäq̄q̄e, tqukuauñqä ätkq̄e? Iqu kuk̄nuä iin̄i, ämaqä huiiu-huiun̄qä matqä, Iqueä kuk̄nui qänaknä miqä, hñgisa iqä iun̄qä äyä ätkq̄e. ¹⁹ In̄i ne hiñuä tiñä äyä äqunän̄u. Qu an̄a hapä pmeqä iun̄i mäpaquvq̄e, quwqä quuvqä maeqiyqä iutan̄ji.

4

¹ Goti Iqu, qokä-apäkä Iqueqä an̄a hapä pmeqä iu timäupnuwän̄qä kuk̄nuä-guä ämäsäuekq̄e, yqänä äutänä. Iñä en̄qä-qae, hesan̄ä hñqu ingisa mäpaquvqä iqän̄q̄e, neqä-neuä zä imäknätanä, yasämä minguatun̄q̄e. ² Atqä-awäka, Goti Iqueqä yätamäkq̄en̄qä kuk̄nuä äñgui qätä äwikuwä-pa, ne-pq̄e kuk̄nuä äñgui qätä inä äwik̄q̄e. Ga qu quuvqä qäyunä maeqiyqä ipu, qätenä äwimiñuwä iuta, yätamäkqä mäwqä ikqä eä. ³ Mä ne ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätun̄quä iqune, Iqueqä an̄a hapä pmeqä iu paquvanique. Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqätanguwä iquauñq̄e, Goti Iqu tii ätkq̄e.

*“Iñä iutan̄ji, Nyi äwqä tnäñi nyin̄gani, kuk̄nuä yänänäq̄q̄ä tii ätkq̄e. ‘Iqua Nyaqä an̄a hapä pmeqä iun̄i, matimäuqä ipnuwiqä.’”**

Iqu qua imäkätäqän̄gani, wäun̄ui qäpunä äyä imäkmäuq̄e, hapä pmeq̄en̄qä kuk̄nui in̄ga ätkq̄e. ⁴ Goti Iqueqä bukä iun̄i, hiun̄ji 7 iquenyq̄e, “Goti Iqu Iqueqä wäun̄uä eeqänäñi qäpu imäkäq̄etan̄ji, hiun̄ji 7 iquen̄i hapä äpmakq̄eä”† ätnä. ⁵ Ga kuk̄nuä tquen̄i, haqä yätqän̄i tii tqan̄gi äyä äqunän̄u. “Iqua Nyaqä an̄a hapä pmeqä iun̄i, matimäuqä ipnuwiqä.”‡
⁶ Iwä naqä-qakui tiin̄ji. Ämaqä hui an̄a in̄iun̄i äpaqupñqä yqänä äutänä. Mä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuk̄nuä äñgui, hiñuiqänä qätä äwikuwä iqua, qänaknä miqä

* 4:3 Apqä Bukä 95:11 † 4:4 Ipäqäqä 2:2 ‡ 4:5 Apqä Bukä 95:11

hngisanä ikuwä iutañi, anjä hapä pmeqä iuñi, mäpaquvqä ikuwi. ⁷ Iinjä dutañi, quväukuä hatñä ae äpawqanğa, Goti Iqu, Dewiti iquesa anji tii ätkqe.

“Tängañi he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñeqeñqä änyinji. Hiqä äwqe, ppinjqä miñqä pambiyä.”[§]

Goti Iqu, ‘tänganjqä’ ätkqe, Iqueqä quväki qätä wipnuwänqä hea iqu, yqänä witañgi iinjqä ätkqe.

⁸ Hiñuiqänänji Josuwa iqu, ämaqeu hapä pmeqäpnuwänqä ätuma uwqä-säpi, Goti Iqu qänakñi hiunji hapä pmeqä hñquenqä, matqä iquänänji. ⁹ Inji Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqe, quwqä Sämbatqä hapä pmeqä mapñqä iqu, änä matimäuqä yqänä äpätqäuä. Ii, Goti Iqu hiunji 7 ique hapä pmakqä enqä-pañiyi. ¹⁰ Ne näqñqe, Goti Iqu Iqueqä wäunui qäpu itä, hapä äpmakqä-pa, ämaqä Goti Iqueä anjä hapä pmeqä yänğisa äpeyqäqä iqu, iqueqä wäunui qäpu itä, hapä pmetänique.

¹¹ Nesañä hñqu ämaqä hiñuiqänä hngisanä ikuwä-pa itä, anjä injiuñi mäpaquvqä iqänqce, ne anjä hapä pmeqä yäpä yänğisa peyaninjqä wäunui, yänänäqñqä yatunqce.

¹² Goti Iqueqä kukñui hänä eä, wäunua yänänäqñqä imäkänä. Iqu näpqä-hionaqä inği-inğisa yanäqñquä enqä-pañä itä, ämaqeuä qeqä-quuvqä hiqñqä duñqätä, yänju ämisätäumämä yänjä-gawä duñqätä huänä. Iinjä enqä-qae, iqu ämaqeuä kñuä indqänqetä, äwinqetä näqñqä eä, iwäsäuänä. ¹³ Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqä eeqänänjä ii, Iqueä hiñuä iqinji zä mäwiqä a ätänğawäqänğa, ätnänäqi äwi. Neqä suqä imäkmitatqenqä kukñui, Iqueqä hiñuä iqi taniqce.

Jisasi Iqu, neqä Hiqäva-imäkkqä Naqä-queqä

¹⁴ Nenyänqce, hiqäva-imäkkqä iquau Miqä Hñqu, qäukuä iu äpaquvätä, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi äpme. Iqu

§ 4:7 Apqä Bukä 95:7-8

Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Iwä, “Ne quuvqä Iquenyqä eqiyäunünä” ätätanä awä ätätunquä iunji, a yänänäqqä qätätatunque. ¹⁵ Suqä quvqeunqä yamwiqä änemetnqä eeqänänjä ii, Ique qäyä ae äwimakqä-qe, Iqu suqä quvqä du miqä ikqe. Iutanji, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä Tqu, ne neqä-neuänji yänjä maqnqä iqanqquenqä, huäqä änaumäkätñqä Iquvi. ¹⁶ Iqu iinjä pmetanqgetanji, ne zä miqä, Goti hingi nätapqä Iqu-tänjä qäqiqinyqä pemä itanä, uwquatunquänänji. Inji ne hanjä-iqä ämetanä, yä-tamäkqä meqä diñqä äwa etanqu änaqänänjqe, Iqu Iqueqä qeqä-imänqgetanji, yätamäkqä neyanä.

5

¹ Hiqäva-imäkqä naqä ique-iquenji, Goti Iqu ämaquqä awä iqisanji atäunquä itä, iquau yätamäkqä vqänqä pmutequänä. Ga nätmätqä qu Goti Hanjuwä Ique ‘änqwiqä’ ätuäpu hingi vqetä, itanqa quwqä suqä quvqä huätä motnämäunqänqä hiqäva-qäyqetä, äma äwätä vqä iquvi. ² Iqu, iqueqä-kiuänji, nätmätqä imäkqänjqe, yänjä-maqnqä-qu eäqä-qae, iqu, ämaqä änyä maqnqä epu, Goti Hanjuwä Ique ävämätqänjuwä iquauñi, tnänjä miwitqueqä, qeiqinyä itquequänä. ³ Ga iqu yänjä-maqnqä-qu eäqetanji, suqä quvqä huätä mamäunqänqä hiqäva-qäyqe, qokä-apäkiunqätä, iqueqä-kiuänqätä qäsä qäyquänä. ⁴ Inji ämaqä hiqäva-imäkqä naqä äpmeqä iqu, yoqä naqätänjqe. Iqu wäunqitä, yoqä naqetanji, iqueqä äwiñqä iuta mämeqä yänä, oee. Goti Hanjuwä Iqu, ique ganä tääqä tuätumeqanquti, iqu inganä menä. Ii Goti Iqu, Aronä ique ätuätumetä äwikqä-panji.

⁵ Ga Kraisi Iqu-pqe inänji. Iqu, Iqueqä yoqe haqeu ämaenätä, hiqäva-imäkqä naqä pmetnjqe, Iqueqä-kiuä imäkñqä maetqe. Aanqe. Goti Iqu, Iqueqä-kiuä Jisasi Iqu wäunquä ii imäkqänqä ätekqe. Iqu Ique ätetä, tii ätukqe.

“Si Ijqä Ymeqä Iqukiyqä. Nyi tängani, Tqä Tniqunä eqänä.”*

⁶ Ga hñqäqinjï, Goti Iqu, “Si hiqäva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä† iqu enqä-pa, pmettñiqä”‡ ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu, täkä ämaqä-qu qua täu äpmeqängani, Iqu Goti Iqueqä yätamakqenqä tääqä ätätä, yatñqä äwikqe. Goti Iqu yänänäqñqä-tänjä itangqenqä, näqñqä eä etangi, Iqu mäpäkoñqä häñä pmetäniqä diñqe, Goti Iquenyqä yäaqä tnänjä ätätä, kjuä kuapänä äqäqke. Iqu mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueä äwiñqä iunä ikqetani, Goti Iqu, Iqueä tääqe qätä äwikqe. ⁸ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qu eäqä-qe, Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqetani, suqä, Goti Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqänqe, näqñqä ämakqe. ⁹⁻¹⁰ Iinjä ikqetani, Iqueqä wäurñui qäyunä imäkätñqä ekqe. Iwä Goti Iqu Ique atäunjuä itä, “Si hiqäva-imäkkä iquauqä naqe, Mekisetekä Iqu äpmeñqä-panjä hisñqinyä” ätukqe. Ga Iqu qokä-apäkä, Iqueä kukñuä dñji qänaki iqä iquañji, quwqä suqä quvqeuta angumä itmetä, häñä hea ique-ique iqumuatqänqä ekqe.

Ymeqä dänjä mimänqä, naqä heqenqä

¹¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä naqä, Mekisetekä iqu enqä-panjñqä kukñui, awä kuapänä hetatquä etangqä-qe, heqä kñuä indqänqe, ätnänjäqi maeqä etangqä iutani, kukñuä iqueqä quati metquetuñqueneqe, ämävqänqu. ¹² He Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänğanä ämakuwä-qe, ämaqä huizi dñji, iñqä näqñqä äväpu, ämotqueqä qäyä etangi, aañqä äyuwä. Ii tiinji. Goti Iqueqä kukñuä he änyänjanga ämakuwä dñji, ämaqä huizi, qu heñi angumä näqñqä etapqa uwqäpnä. He ymisanjä woyqä di mapñqe, änä maeqä ipu, añui yqänä änätqänjuwä ii, enqä-panuenji. ¹³ Ämaqä, ymeqä dänjä enqä-pa, añuä yqänä änätqänjuwä iqua, suqä äñguä jänänänñiqä änyä maqñqä enä. ¹⁴ Mä

* 5:5 Apqä Bukä 2:7 † 5:6 Ipäqäqkä 14:18-24; Hipru 7:1-28 ‡ 5:6 Apqä Bukä 110:4

ymisañä woyqe, ii ämaqä naqä ae equwä iquauqe. Ämaqä iinjä iqua, qu suqä änguiñqätä, quvqenqätä iwäsäuwa äupiyanji, näqñqä qäyu ae ämakuwä iquayi.

6

Kukñuä anjuä enqä-panjä iunqä

¹ Iinjä dutañi, Kraisi Iquenqä kukñui, he anjuä enqä-pa änyänjanga ämakuwä dunqänä matqä, ne ämaqä naqä hiatunquä nemäkqä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunque. Ne kukñuä qätä ae äwikquenqänä ätqa uwqe, ii ne anjä siyaundqä anji-anji äqutätanä, anji maqä mimäkqä iququä enqä-panjiyi. Kukñuä anjuä enqä-pa he änyänjanga ämakuwi, tiyi. Suqä äpäkonqä iunqä änätma wqeuñi, ävquatämäupu, Goti Iquenqä quuvqä heqiyqänqä, kukñuiyi. ² Ga huizi, suqä asñä-qñqä huitañä-huitañä iquauñqätä, ämaqeu hipa haqeqi wiyqä iunqätä, ämaqä pizqe, qua buta anji vauqenqätä, ä neqä suqä änguiñqätä, quvqenqätä kimañi, näweqä meqänqätä kukñuiyi. Iinjä iquauñqä kukñui, yqänä ätqa mäwqä itanä, ämaqä naqä hiatunquä nemäkqä kukñuä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatunque. ³ Goti Iqu ne iinjä, imäkatunquä wiñganjutqe, ne imäkanä.

Tuwä mäwqä, yänjännäqñqä tqäuqenqä

⁴⁻⁶ Ämaqä hñqua, quwqä kñui Goti Iqueqä we-hunqeu ätimäupu, qäukuä yätutanjä hiñgi vqä di ae yamwiqä ipu, Dñä Äñguä Ique ae ämepu, Goti Iqueqä kukñuä äñguänänjä etanqenqätä, Goti Iqueqä yänjännäqñqä qänaknda ät-nänjäqi äti timäutñqä iinjqätä, näqñqä ae eätqänjuwä iquayi. Ämaqä iquautañä hñqua, ävquatämäupu, Goti Ique tuwä ae äwipqä eññqe, kñuä anjumä kunmäkmbñqe, huññqe miñqä da eä. Suqä iinjä iqu, ii qu Goti Iqueqä Ymeqä Iqueñi, anjumä zä-huätati äuepu, ämaqeuqä hiñuä iqi womba metñqä imasequwä-panji. ⁷ Ämaqä iinjä

iqua, qua quvqä enqä-panjä iquayi. Qua änguä etanji, ämaqä iu itqätanquwä iquau yätamäqkä vqänqce, piyä äqiyätäqeta eqä ämetä, ymisanjä änguä etnqä imäkätñqä iqueni, Goti Iqu änguänänjä imäkäniqe. ⁸ Mä quae quvqä etanji, guä yänjä-tänjitä, qätaqä quvqetänä äukatñqe, Goti Iqu ‘qui imäknänä’ tqanquti, tä näniqe.

⁹ Neqä neyämaqä kiiñä änenyätñqäuä, hanjä-iqä iinjä etquque, he memeqä, Goti Iqu yätamäqkä eyätä, anqumä etmeniçenqä kñuä yänänäqñqä ämeñu. ¹⁰ Goti Iqu Iwäsäuqä Jänänänjä-qu eä, hiqä wäunquä änguä imäkätqänquwä iunqätä, hiqä Iquenyqä enyätñqenqätänji, hui mimäuqä Iquvi. He Iquenyqä henqanqgetanji, qokä-apäkä Iqueqä duni, yätamäqkä ävqa äpätqänquwi. ¹¹ Ne he hñqunä-hñqunänji, suqä iinjä yänjä äqänäpu imäkätqänquwä-pa, heqä quuvqä heqiyqä di, a yänänäqñqä äqätpu, he Goti Iqu änguänä emäkäniñqä kñuä yänänäqñqä indqambu, hiunji Iqu äteqäqä iquenqä, hiñuä äqumbu pmetñqenqä äneñgi. ¹² Inji, he yänjä äqänäpiyä iutanji, enyqä miqä iqäpñqe. Ga suqe, ämaqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyäpu, enyqä miqä ipu, nätmätqä änguä, Goti Iqu iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunji, ämapñqä imäkätqänquwä-pa, iinjä imäkqäpñqe.

Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqe, a yänänäqñqä kiqätqenqä

¹³ Hiñuiqänänji Goti Iqu Aprähamä iqueni, kukñuä hñqu ätuätä, guä ämäsäuekqe. Ga ämaqä naqä Goti Ique ämäwqätäuä äpmeñqe, hñqu maeqä etanji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, “Nyi, ñqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä”^{*} ätätä, guä ämäsäuekqe. ¹⁴ “Nyi si änguä ikimäkätmä, saqä taqä-tawäka, aañä kuapänä eqiyämambnuwänqä, ikimäkqänä”[†]

^{*} 6:13 Ipäqäkqä 22:16 † 6:14 Ipäqäkqä 22:17

ätukqe. ¹⁵ Inggata-tiñi, Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iqu iinä ätukqenqä, enyqä miqä itä hiñuä äqänä äpmaminqetanä, nätmatqä eeqänäñi qäyunänä qe ämakqe.

¹⁶ Suqä kukñuä naqä-qakuä imäkqe, tiyyi. Ämaqä, iqueqä kukñui, ii naqä-qakuänänjä etanji, ämotquetñqä iqu, ämaqä naqä ämawqätäunqä hñqueqä yoqe ätätä, “Nyi kukñui, ämaqä iqueqä yoqeta naqä-qakuä ätqänä” tänä. Huiziqua, iinjä ätätñqä iqueqä kukñui, makittqiyeqä ipu, kukñuä hui matqä ipnä. ¹⁷ Goti Iqu Iqueqä kukñuä guä ämäsäutä enqä duñqe, Iqueqä kñuä indqänqä imñi makunmäkñqä danä yänä. Inji, ämaqä Iqu guä ämäsäutä enqä di mapnuwänqä iqua, suqä iinjä iquenqä näqñqä äñguänä mapñqenqä wiñganji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, “Nyi, Ijqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä”† ätätä, guä ämäsäuekqe. ¹⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu, Kukñuä Quanğä Änä Matqä-qu etanji, täñganji Iqueqä kukñuä hñquaqu makunmäkñqä inyiyänqä äwi. Tiinjä, kukñuä guä ämäsäuekqä iqutä, kukñuä “Nyi, Ijqä yoqeta kukñuä tii ätätmä eqänä” ätkqä iqutä, iquaquvi. Iutani, ne ämaqä zä äwätanä, Iqu-tänjä qäqiqi äpmenquä iqune, nätmatqä meninquenqä kñuä indqänätanä, hiñuä äqunanä pmetatunquenqä, yänänäqñqä nemäkänä. ¹⁹ Ne iinjä itanä äpmenque, ii nätmatqä qätanjä-täñi, hmbi-mända a yänänäqñqä äkiqätätä, ämenjä-miqä äpmenqä-pa, ga neqä hänjä-pmeqä-pqe asä iinjä ämenjä-miqä yätqä enqä-parjä iquvi. Ga Qätanjä-tänjä Iqu, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anjä yäpä ingisa imaknminqä ique äpaquvätä, hiqñqä anjä pmua ique yäpä yänğisa ätimäunqä-parjä iinji. ²⁰ Anjä hiqñqä pmua iqueä yäpä yänğisanji, Jisasi Iqu ne yätamäkqä neyätñqenqä, hiñuiqä äpaqukqe. Iqu iinjä ikqe, hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-pa, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäninqä ätimäukqä iutayi.

† 6:17 Ipäqäkqä 22:16

7

Mekisetekä iqu, hiqäva-imäkkä iquautañä naqä äpmeñqenqä

¹ Mekisetekä iqu, anjä-himqä Salemätanjä ämiqä naqä-qu eä, ga iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hiqäva-imäkkä iquvi.* Aprähamä iqu mäkänqä äwätä, anjä-himqä huii ämiqä naqä iquau pizqä äpäseqanji, anjämqä anjumä päqtätanga, Mekisetekä iqu, iqtä hänaqä awä-iqi äminiyi, Goti Iqu Aprähamä ique anjuä pmetnqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. ² Ga Mekisetekä iquenji, Aprähamä iqu nätmätqä äpästätqä eeqänäñi, 10 iwäsäueqäwäqe, hñqu äwikqe. Yoqä Mekiseteki, kiqä quati tiinji. “Suqä jänänänjä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. In “Salemätanjä ämiqä naqä-quvqä” äqonänqe, kiqä quati tiyi. “Äwqä hanuä imbu pmeqä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. ³ Itanga iqu, kanä-käna, kaqä-kawu maeqä-quvi. Iqueqä hñjä-pmeqe, äänä ipäqäqkäti, ä qäpu äänä heniqäti? Ne maqnqe. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu enqä-parjä eä, hiqäva-imäkkä naqä hea ique-ique pmetäniqe.

⁴ Täukue! Neqä awä hiñuiqändqä Aprähamä iqu, nätmätqä äpäsamakqä anjuänänji, 10 iwäsäueqäwäqe, ämaqä tqe hñqu äwikqenqä kñuä indqänänjä? Iqu ämaqä yoqä naqä-tänjä-qu äyuwä. ⁵ Lipai iqueqä hueqä-himqä iutanjä hiqäva-imäkkä wäunui ämetqänjuwä iquauñqe, kukñuä-suqe tiñjä ätnä äwi. “Israitqä iutanjä hueqä-himqä huizi, qu quwqä nätmätqe, 10 iwäsäueqäupi, hñqu Lipai iquau vqänqe.”† Iwä Israitqä iqua, Lipai iquauqä kuta-kunguka epu, ga iqua Aprähamä iqueqä ymeqä-qua etangqä-qae, Lipai iqua, iquauta ämotautqänjä. ⁶ Inqäqe Mekisetekä iqu, Lipai iquau-tanjä-qu maetqe, iqu Aprähamä iqueqä

* 7:1 Ipäqäqkä 14:17-20 † 7:5 A Täuqä 18:21

nätmatqä iwäsäueqäukqä iutañä hñqu ämetä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqe. Goti Iqu Aprähämä iqueñi, “Nyi äñguä kimäkmniqeqä” ätuätä guä ämäsäuekqä iuñi, qäyä etañgi, Mekisetekä iqu ii itquakqe. ⁷ Ämaqä hñqu hñqueneqä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä tääqä ätqäqe, iqu ämaqä naqä, huizique ämawqätäunqä iquvi. ⁸ Ämaqä eeqänäñi, äpäkönqä iquanänji. Inji Israitqä iqua, quwqä nätmatqä iwäsäueqäupqä iutañä hñqu ämotautqäñuwä iqua, asä e äpäkönqä iquanänji. Mä Mekisetekä, Aprähämä iqueä nätmatqä iwäsäueqäukqä iutañä hñqu ämakqä iqu, iinñä ma, Goti Iqueä bukiuñi, iqu häñä yqänä äpmenä ätänä. ⁹ Mä Lipai, Israitqä iquauta ämotautqäñuwä iquauñqe, ne tiinñä-pqe inä tanä. “Iqua quwqä-quwä Aprähämä iquesa, 10 iutañä hñqu, Mekisetekä ique äwikuwiqä.” ¹⁰ Ii tiinñä etañgiyi. Mekisetekä iqu, Aprähämä iquä ämingiyän-gañi, Aprähämä iquesañä hueqä-himqä Lipai iqua, iqueqä huiwä iu yqänä witañguwänğanji.

Hiqäva-qäyqä Häñä Iqu, yäuä iquau ämawqätäunqeneqä

¹¹ Hiñuiqänänñanganji, hiqäva-imäkqä wäunui, Lipai iquanä a äqätpu imäkätqätanguwä iutañi, Israitqä iqua kukñuä-suqe Mosisi iquesa ämakuwi. Inji Lipai iquauä hiqäva-imäkqä wäunui, qokä-apäki mävaputäuqä jänänänñä hipñqä yätamäkqä mäwqä yänä. Qu iuta jänänänñä qäyunä hipñqä-säpi, Goti Iqu, ‘Hiqäva-imäkqä änyä-hänjä, Aronä iqu enqä-panjä maeqä, Mekisetekä iqu enqä-panjä hñqu, qänaknda timäuniquqe’, matqä iquäninğä. ¹² Hiqäva-imäkqä suqä häñi, huiziqueqä anji meqanğa, kukñuä-suqä-pqe huätä päwqanguti, häñä hñqu-mända meniçe. ¹³ Ämaqä, Goti Iqu, “hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-panjä timäuniquqä” ätkqä

iqu, hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu maetqe, huiziutanjä-quvi. Ga hueqä-himqä iinjä iquesanjä hñqu, hiqäva-qäyqä ttawiu ätqäukqä maetqe, oee. ¹⁴ Ne näqñqä äñguänänjä tii äyä eänju. Neqä Naqä Iqu, Jutä iquautanjä imänqä-qu äyuwä. Ga Mosisi iqu, ämaqä iquautanjä hñqu hiqäva-qäyqä-qu pmeniqe, matqä ikqe.

¹⁵ Inji 'hiqäva-imäkkä änyä-hänjä hñqu, Mekisetekä iqu enqä-parjä-qu timäuniquéä' tqanji äwiyäunquetani, ne näqñqä äñguänänjä tiinjä hiaturquänänji. "Iqu hiqäva-qäyqä Lipai iquauñi, ämäwqätäunqä iquvqä." ¹⁶ Lipai iquesanjä hiqäva-qäyqä äpmeñuwi, ii hueqä-himqä iutanjä iquanä hipnuwänqä ätnä witangqä iutayi. Mä Jisasi Iqu, hiqäva-qäyqä äpmeqäqe, ii hänjä hea ique-ique pmeqä iqueqä yänänäqñqä iutani, Iqu ii äpmeqi. ¹⁷ Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqe, "Si hiqäva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä iqu enqä-pa, pmettñiqä"[†] ätä äqänä.

¹⁸⁻¹⁹ Kukñuä iquesani, ne näqñqä tiinjä äyä equ. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, yänänäqñqä maeqä eä, ne mävaputäuqä jänänänjä hiaturquä yä-tamäkkä mäneyqä iquätñqä etanji, Goti Iqu manitä ämaitä, hänaqä aanjä äñguänänjä, kukñuä-suqä ique ämäwqätäunqä hñqu imäueqäqe. Huänqä iquesani, ne Goti Iquenyqä qäqiqi wanä.

²⁰ Ga Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä ätimäukqe, Iqu hñngi qanyänä matimäuqä ikqe. Hiqäva-qäyqä huizi iqua, iinjä hepñqä dunqe, ämaqä hñqu, ämaqä naqä hñqueqä yoqe ätätäqeta, atäunjuä miqä iminqe. ²¹ Mä Goti Iqu, Jisasi Ique hiqäva-qäyqänqä atäunjuä itäqänqanji, Iqueqä yoqä dutanä atäunjuä yänänäqñqä ikqe. Iqueqä bukä iunji, tii ätänä.

"Naqä Iqu Iqueqä yoqä duta ätätä ätkqe. 'Si hiqäva-qäyqä hea ique-ique pmettñiqä.' Iqueqä kukñuä iinjä ätätqä dññi,

[†] 7:17 Apqä Bukä 110:4

tnänqä miqä yänqiyä.”§

²² Goti Iqu, Iqueqä yoqä dutanä atäunüä yänänäqñqä ikqetañi, ne näqñqä ti eänju. Jisasi Iqu hea ique-ique pmetäniqetañi, kukñuä Goti Iqu änyä-hänjä ämäsäuekqe, äñguänänjä eä, kukñuä yäüä iunji ämäwqätäüänä.

²³ Ämaqä kuapänänjä hiqäva-qäyqä äpmeqisäpiyä iqua, äpäkonäpiyä iutañi, äpakänä mäpmeqä imiñuwi. ²⁴ Injäqe Jisasi Iqu, hea ique-ique pmetäniqetañi, hiqäva-qäyqä wäunui, mäwqautämäüqä, a äpakänä äqätqä wätäniqe. ²⁵ Inji Iqu hea ique-ique iinjä äpmetä, Goti Iqu qokä-apäkä anğumä itmetñqä tääqä ätuätñqä-qae, qu Iqueä yoqeta, Goti Iquenyqä qäqiqi päqtätanğuwä iunji, hänjä näweqä imäkäqumuatquänä.

²⁶ Ga neñi yätamäqkä neyätñä diñqe, hiqäva-imäkqä iquauqä naqe, Iqu Qäqunänji. Iqu Goti Iqueqänä äpme, suqä quvqä hui mimäkqä-qu eä, suqä quvqä hui Iqutä täka mamäkqä eä, ga suqä quvqä imäkqä iunqä qäqiqi mäpmeqä, Goti Iqu Ique qäukuä haqä yätunqä ätuma äpmuatekqe. ²⁷ Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä huizi iqua, hiqäva hiunji ique-iqueñi, suqä quvqä quwqe-ganä äqäm-biyi, qänakñi qokä-apäkiuqe, inğa äqäka äwätqänjuwi. Injäqe Jisasi Iqu suqä iinji maeqä-que. Iqu hiqävae, hñqunä äqiyätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwiñgqe.

²⁸ Auä, tiñjiyi. Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, ämaqä yänänäqñqä maeqä iquauñi, hiñgi hiqäva-imäkqä iquauqä naqä pmapñqä atäunüä itñqe. Mä kukñuä-suqä iquesa qänakñi, Goti Iqu kukñui, Iqueqä yoqä dutanä guä yänänäqñjä ämäsäuetä, Iqueqä Ymeqä Ique atäunüä ikqe. Ymeqä Iqu, huiñqä äwa miqä, ne Yätamäqkä Neyqä-qu qäyunänjä eä, hea ique-ique pmetäniqe.

§ 7:21 Apqä Bukä 110:4

8

Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkkä Naqä, qäukuä haqä yätu äp-menqä Iquvi

¹ Kukñuä tä ätätunquä iqueqä yäñi, tiñä eä. Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä ne ämenquä Iqu, äñguä, yänänäññqä-tänjä Iquvi. Iqu, Ämiqä Naqä, qäukuä yätu äpmenqä Iqueä zä-hawä hipa ämuangisañä ique ae äpmaqke. ² Iqu hiqäva-qäyqä wäunui, hiqñqä pmua yäpä iñgisa, namnä anjä naqä-qakuä iu itqäüä. Anjä iqu, ämaqe mätqä maetqe, Goti Naqä Iqu ämätkqe.

³ Hiqäva-imäkkä iquauqä naqä iqua, qu eeqänäñi nätmätqä Goti Iquenyqä tä ikapñqä isua äma pñnä. Iutanji neqä Hiqäva-imäkkä Naqä Jisasi Iqu-pqe, nätmätqä hiqäva qäyätñqe, äma pänä. ⁴ Qua täunji, hiqäva-qäyqä hñqua ae äpmapu, suqä ätnä äwiñqä-pa, qu Goti Ique hñjua-hñjua ae ävätqänjuwi. Iñä iutanji, Iqu qua täu pmeqä-säpi, Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä mäpmeqä iquäninji. ⁵ Qua täu hiqäva äqiyätqänjuwä iqua, quwqä wäunui, anjä naqä-qakuä iu miqä, anjä qäukuä yätu ämätnänñqä iqueqä wätqä enqä-pañä iu itqänjuwi. Mosisi iqu namnä anjä mätätñqä itqätangani, Goti Iqu iqueni, “*Si qoqonä yätu äp-menjängani, Nyi anji qäukuä yätu mätnätangi mäktquakqä-pa, hui mäwquatämäuqä, eeqänäñi ii enqä-pa mätiyä*”^{*} ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu, Goti Iqutä, nesä, awä iqi ätqäütä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä itqäüä. Goti Iqueqä yätamäkkä, kukñuä änyä-hänjä iquesa timäutñqä ämäsäuekqe, yätamäkkä kukñuä yäüä iquesa ätimäutñqä duñi ämäwqätäunä. Asä inji, hiqäva-qäyqä wäunjuä Jisasi Iqu tänğa ämeqäqe, hiqäva-qäyqä huizi iquai, ämäwqätäüä.

⁷ Kukñuä Goti Iqu hiñuiqä ämäsäuekqä iqu, äwa miqä äñguänänjä heqä-säpi, kukñuä änyä-hänjä hñqu mimäkkä

* 8:5 Ängumä Itmakqä 25:40

iquäninji. ⁸ Mä Goti Iqu ämaqe, äwa itqätangä äqunäqe, Iqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qätä nyipiyä’ ätqi. ‘Hiunji hñqerji, Nyi tiinjä imäkmninqe. Nyi qokä-apäkä Israitqä iquatä, Jutä iquatäni, kukñuä änyä-hänjä hñqu, mäsämniqe. ⁹ Hiñuiqänä Nyi hiqä hewäkiquau Isipäta itmetmä, a ämäsquähga äpät-mähga, qutä kukñuä guä ämäsäuekqe. Qu Nyaqä kukñuä iini ävausäpu qänaknä miqanguwähga, Nyi qunqä huäqä manungangji, tuwä äwikqetani, kukñuä guä änyä-hänjä ämäsämqä tqu, huiziqutäni asänänjä manä’ ätqi. ¹⁰ ‘Mä ingani, kukñuä Nyi qokä-apäkä Israitqä itä guä mäsämniqe, tiinjyi. Nyi ñqä suqä eeqänänjä pñqe, quvaqä kñuä indqähñeu eätmä, ga ñqä kukñui, Nyi tuwanji, quvaqä qeqä-quuvqä iu äqiyetmä, ga Nyi quwqä Goti-qunä pmetangundi, qu ñqä qokä-apäkä hipñqänäyi. ¹¹ Iwä ingani, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hiñqähqä iquatäni, qu eeqänänjä Nyinqä ae näñqähqä epiyä-qae, ämaqä hñqu, käyämaqä kätä-kähgua hñque, “Si Naqä Iquenhqä näñqähqä pmayä” ätuätä, mätquä da yänä. ¹² Quvaqä suqä quvqä imäkätqähñuwä diñqe, qeqä ätmäkätmä, kñui anji manyiyqä yähñiyä’ ätqi.”†

¹³ Goti Iqu kukñuä iini ätätä, kukñuä guä änyä-hänjä ämäsäuekqe, ii Iqu kukñuä guä hiñuiqänä ämäsäuekqä iqu yäuä heqangji, ii imäkkqe. Nätmatqä yäuä etä, wäñuä maeqä ii, aañqä hiätñqä itqäuä.

9

Kukñuä guä ämäsäuekqä yäuä iqueqä anñqätä, suqähqätäyi

¹ Kukñuä guä änyähähga ämäsäuekqä iqu, suqä Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqerñqätä, anjä Iqueqähñqä qua täu mätñqerñqätä ätnä. ² Inji namnä anjä, hiñqähqä hñquaqu-tähjä hñqu ämätkuwi. Hiñqähqä hiñuiqä iqueni,

† 8:12 Järämai 31:31-34

hiqi-tä-tqäuetä, hevqetä, bretqä Goti Iqueqä hiñuä iqi äwämiñqetäñi, iqi äwiñä. Hiqñqä iqu, ‘Goti Iqueqänäñiqä’ ätmiñuwi. ³ Yuä naqänänjä, hiqñqä hñquaqu imäkätñqä imasekuwä iqueuä tuwä ingisañä hiqñqä iqueñi, ‘Aañä näwinyä, Goti Iqueqänäñiqä’ ätmiñuwi. ⁴ Hiqñqä iqueñi, suakä sisnyañä wetñqä iwamakqä ttawä itä, kukñuä guä-mäsänqä ipñä itä, iqi äwiñinyä. Iquaquñi, golqetä eeä ikuwi. Ipñä iqueqä yäpä imñi, golqä häkä, buayä mana hui häkä iñqä itä, Aronä iqueqä yäqäqä zä-hutäkñä äungqä itä, itaŋga hikä tepquva Goti Iqueqä kukñuä guä-mäsänqä äqñqä itä, imä imänänjä. ⁵ Itaŋga ipñä iqueqä pmäukuñqe, qu “Goti Iqu ämaquuqä suqä quvqe huätä mamäutñqä pmeqeyqä” ätmiñuwi. Pmäukuä haqeqiñi, nätmätqä (qerupqä*) hñquaquvqä ktqe, ‘Goti Iqu naqänänjä eä, ga iqi äpmenä’ kñuä mapqänqä ämotquanyä, qeeqä huqe ävayeyännga, pmäukuä haqä yäñi äpatqäyänñinyä. Täŋgañi nätmätqä iñjä iquauñqe, “Ii iñi-iñiqä” ätätmä ätqa mäwqä ymä.

⁶ Nätmätqä iñjä iqua ae äwitanguwänngañi, hiqäva-qäyqä iqua, namnä anjä iqueuä hiqñqä hiñuiqänjä iqueñi, qu Goti Iqueñqä wäñjuä imäkäqäsätqänñuwi. ⁷ Mä hiqñqä huiñi iqueñi, hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iqu, quväukuä ique-iqueñi, kiqä-kiuänä, naqä-hyganä äpaquvätñqe. Iqu hiñgi qanyinä mäpaquvqä, nañuitañä häñeqä hui äma äpaquvätä, suqä quvqä iqueqerñqätä, qokä-apäkä näqñqä yasämä maeqä ipu imäkätqänñuwiñqätä, Goti Ique ävätñqe. ⁸ Iwä suqä iñjä iquautañä di, Dñä Äñguä Iqu äyä ämänätquetñqe. Namnä anjä hiñuiqänjä iquä, kiqä suqetä, yqänä mätnätangqännga, hänaqä Goti Iqueä anjä naqä-qakuänänjä iuñqe, ätnänjä iqi äti miñqä eä. ⁹ Namnä anjä iqueqä suqä iqua, ii wätqä erñqä-panjä eä,

* **9:5** Qerupqä ii, Israitqä iquauqä anjä-kukñuwi. Iqua yñaunqä huqä-tänjä eä, Goti Iquä äpmeñä iquai.

ne tänja äpmeŋqueuŋi, näŋŋqä nätapänä. Ämaqe, suqä iinjä iquau qänaknä imitpqä iqua, qu Goti Ique nätmätqä hnjuä äväpu, hiqäva äqäyäpu, nanuätä, tä iketqänjuwäqe, quwqä suqä-iwäsäuqä duŋi, “Ne Goti Iqueä hiŋuä iqinj iŋikinyänjä äyä äpmeŋunä” kŋuä indqämbŋqä mimäkqä danä yänä, aarqe. ¹⁰ Suqä iqua, ymisaŋä äŋqänŋanqä, eqä äŋqänŋanqä, nätmätqä huitarjä-huitarjä isuau asŋä-qäyqänqä iuvi. Iqua nätmätqä huiwä iqueqä duŋqänä ätätqänjä. Goti Iqu suqä ii, nätmätqä eeqänänji jänä imäkäniqänŋanqä yakuä äwikqe.

Kraisi Iqu, Iqueqä häŋeŋetä, kukŋuä guä ämäsäuekqä änyä-häŋi, yänänäŋŋqä imäkkqenqä

¹¹ Mä Kraisi Iqu, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-qu eä, nätmätqä äŋguänänjä ätimäutŋqä iu Miqä-qu pmetŋqä ae ätimäukqe. Iqu Goti Iqueqänqä namnä anjä äŋguänänji, hiŋuiqänä ämätnämiŋqä ique ämäwqätäunqä ique äpaqukqe. Anjä iinjä iqu, ämaqe quwqä hipaitä mätqe, qua täuŋi mamätŋqä eä. ¹² Anjä ique äpaquväqe, Iqu meme häŋeŋetä, bulumäka hipkä häŋeŋetä, qäsä ämipaquvqä maetqe, Iqueqä häŋeŋenä, aarjä näwinyä Goti Iqueqänänjä anjä ique, naqä-hŋganä ämipaquvätä, iqi näweqä äpme. Iutaŋi Iqu neŋi, suqä quvqä duta, hea ique-ique pmeŋinquä anŋumä mbqä äneyämakqe. ¹³ Qokä-apäkä Goti Iqueä hiŋuä iqinj, kiyä tmäkmbqä eänjuwi, hiqäva-qäyqä iqua, meme häŋeŋe, ä bulumäka qokä häŋeŋe, ä bulumäka apäkä tä ikapiyi, näwinyä tä wätakä niqiyqanŋa, wätaki† äuaqupuiyi, ga qokä-apäkä du hmbunä-hmbunä pŋqä-pŋqä iqanŋuwitaŋi, qokä-apäki Goti Iqueä hiŋuä iqinj iŋikinyänjä epu, Iqueqänänjä hepŋqä iiyi. ¹⁴ Mä Kraisi Iqueä häŋeŋqä di, iunji ämäwqätäüä. Iqu suqä quvqä hui miqä näwinyä aarqä eä,

† 9:13 A Täuqä 19:1-22

Dnã Änguä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yänänäqñqetani, Iqu äpäkonätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwiñgqe. Ga Iqueä häñeqe, ikikinyänä inemäkqe, neyaqä huiwä dunä ma, neyaqä suqä-iwäsäuqä duñi, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqñi, ikikinyänä äyä äpmeñunä” näññqä metuñquä inemäkänä. Iiñä dutani ne wäuñui, äpäkoñqä duñi ävämetanä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqueqenä imäkqa uwquatuñquqe.

¹⁵ Jisasi Iqu ae äpäkonäqetani, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänñä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä Imäkqä Iquvi. Auä, qokä-apäkä Goti Iqu atäuñuä ikqä iqua, nätmätqä äñguänänñä Iqueqä ymeqeu, “He näweqä mapnuwänñeqeä” ätukqä ii mapnuwä diñqe, quwqä suqä quvqä, qu kukñuä Goti Iqu hiñuiqänä guä ämäsäuekqe ävasäpu ikuwiuta, Jisasi Iqu añgumä itmetñqä äpäkoñgqe.

¹⁶ Kukñuä guä ämäsäuekqä iinñä iqua, tiinji. Ämaqä hñqu äpäkonätñqä itäqännga, iqueqä nätmätqe, tqu-tqu meniñqerñqä tuwanñui ätätä äqäyekqä-payi. Tuwanñuä ii qäyu timäutñqerñqe, ämaqe, qu iqu ae äyä äpäkoñganñi qumbunä. ¹⁷ Tuwanñuä ii äqäyekqä iqu äpäkoñgqe, iqueqä kukñuä i ätätä äqäyekqe, iñga timäunä. Iqu hänñä yqänä äpmeñqe, iqueqä kukñui, iqi hiñgi äwi. ¹⁸ Iwä suqä asä iinñi, kukñuä guä hiñuiqä ämäsäuekqä yänänäqñqä imäkätñqä diñqe, häñequetanä ätimäukqe. ¹⁹ Ii tii timäutñqeyi. Mosisi iqu kukñuä eeqänänñi, kukñuä-suqä iuta qokä-apäkiu ae ätuäqetani, iqu bulumäka hipkä häñequetä, meme häñequetä ämeqe, ga eqä ditä imäkäqe, hisopqä äpaitä sipsipqä a häñesquetä ämetä, äyämeqe, bukä, kukñuä-suqä tuwanñuä qänätanñqeutä, ämaqeutä hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä ikqe. ²⁰ Iqu e imäkätä, “Kukñuä Goti Iqu he qänaknä ipñqä guä ämäsäuekqe, häñeqä

tä, yänänäñqä vätnqeqä”† ätukqe. ²¹ Suqä asä iinji, iqu häñeqe ämetä, namnä anjä Goti Iqueqänqä ämätänqä iutä, nätmätqä anjä iu äwiñuwä eeqänänjä-pqe, pñqä-pñqä iqäukqe. ²² Itanga kukñuä-suqä duñi, tii ätnä äqänä. Nätmätqä aanjä kuapänäñi, Goti Iqueqä hiñuä iqinji ikikinyänjä timäutñqe, ii häñeqä dinäñi qenyänji. Ga qu nanuä hui mapäsqa ipu, kiqä häñeqä mäpäwiqä iqäqe, Goti Iqu ämaqeupä suqä quvqe, huätä mämamäupä yanä.

Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä äwinyätä, ämaqeupä suqä quvqe, huätä ämamäukqeqeñä

²³ Nätmätqä namnä anjä iu imäknänqeqe, ii naqä-qakuu qäukuä yätu imäknänqetanjä kiqä ktqe imäknä. Iwä nätmätqä iinjä iqua, Goti Iqueä hiñuä iqinji ikikinyänjä hiätñqä diñqe, qu nanuä häñeqenä äpñqäyämämiñuwi. Mä nätmätqä naqä-qakuä qäukuä yätu äwiñqeuñi, ikikinyänjä hiätñqä diñqe, nätmätqä änguänäñi, huiziu ämawqätäunqä dutanänji. Ii Kraisi Iqueqä häñeqeyi. ²⁴ Kraisi Iqu anji, ämaqe Goti Iqueqänqä ämätkuwä yäpä iñgisa mäpaquvqä ikqe. Anjä iqu, naqä-qakuä iquesanjä ktqä iquvi. Kraisi Iqu, Goti Iqueqä anjä qäukuä yätu äpaquvätä, ga tänğanji, yätamakqä neyätñqä Goti Iqutä qäqiqi äpme. ²⁵ Ga tiinjä-pqä inänji. Hiqäva-imäqä naqä huizi iqua, iquauqä häñeqä ma, nanuä iquautanjä ämepu, hiqñqä aanjä näwinyä Goti Iqueqänänjä iu, quväukuä ique-ique äma äpemiñuwä-pa, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä, Goti Ique äwinyäqäsquätñqä, quväukuä ique-ique mäpaquvqä ikqe. ²⁶ Iqu änäänä äwinyäqäsqa-säpi, tmi-tmiqä-tqe, tätä kuapänä mequäni. Goti Iqu qua tque änyä imäkänqä duta, tänğanqeyi. Mä hea yäpakä hiätñqä tänğanji, Iqu Goti Iqueñi, Iqueqä-kiuä äwinyätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä diñqe, naqä-hñganä äpkqe. ²⁷ Ämaqä

† 9:20 Anğumä Itmakqä 24:8

eeqänäñji, hñqunä äpäkoñqärñqe. Iwä qänakndañji, Goti Iqu kukñuä mitätñqä iu tqäuññqe. ²⁸ Ii enqä-pa, Kraisi Iqu, qokä-apäkä kuapänänä iuqä suqä quvqä huätä matnämäutñqe, Goti Ique naqä-hñganä äwingqetañji, anqumñji, suqä quvqenqä huätä matnämäutñqä ma, ämaqe qu Iquenqä hññuä äqumbu pmetanquwä iu hññä iqumuatätñqä iuñqä timäuniqe.

10

¹ Suqä Mosisi iquesa ätimäukqä iuñji, nätmätqä äññuä qänaknda timäuniqä diñqe, yasämä mämänätqueqä da, hññi qanyinä ktqä inänji. Iutanji, suqeu qänaknä ipu, hiqäva quvaukuä ique-ique qäyä imäkäqäsäpiyäqe, ämaqä Goti Iquenqä päqtätanquwä iquañji, kiyä mamätqä ikikinyänä miwimäkqä danä yänä. ² Ämaqeu ikikinyänä hepñqä wimäkqä-säpi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänjuwä iqua, kiyä mamätqä epu, “Suqä quvqä yqänä ämeñunä” kñuä mindqänqä ipu, hiqäva anñji mimäkqä itqäpninji. ³⁻⁴ I etañji bulumäka qokiuqätä, meme iquauqätä häñeje, suqä quvqä huätäñji, änä mämamäuqä etanqgetañji, quvaukuä ique-ique häñeje ämepu, hiqäva äqäyäqäsätqänjuwi, ii qokä-apäkiuqä suqä quvqenqä kñuä-iqä ävätñqä diñqeyi.

⁵ Iutanji, Kraisi Iqu qua täuñqä äquvepätäqänqanji, Goti Iquenji, tii ätukqe.

*“Si qu hiqäva äqiyäpu ktappñqe, makinganji, Nyinyqä huiwi näwinyä äyä imäkeniqä. ⁶ Ga suqä, nanui wä-takä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätäñji, yeeqä miqä isnä. ⁷ Iwä täñqanji, Goti Iquki, Nyi tii äktqä. Qu hññuiqänänñji bukä iu, Nyiñqä tuwanjuä äqäyäpu ekuwä-pa, Nyi äkiñqä Saqeuñä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqeqä.”**

* 10:7 Apqä Bukä 40:6-8

⁸ Iqu i ätukqe, hiñuiqä iqisañi, hiqäva-qäyqeunqä kukñuä-suqä iuta tii ätkqe. “Qu hiqäva äqiyäpu ktapqänqetä, nañui wätakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, ä suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätänjä-pqenqe, makinganji, yeeqä miqä yqänä isñqinyä.” ⁹ Iinjä ätuäqetani, “Nyi äkiñqä Saqeuinä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqeqä” ätukqe. Iqu injä itä, suqä hiñuiqändqä iqueni, huätä ämamäutä, änyä-hänjä imäkätä ekqe. ¹⁰ Ga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä äwiñqä dunä itä, Iqueqä huiwi hiqäva enqä-pa naqä-hñganä äwiñgqetani, ne qokä-apäkä Goti Iqueqänänjä heatuñquä inemäkkqe.

¹¹ Itanğa hiqäva-imäkkä eeqänänjä iqua, qu hiunji ique-iqueni, Goti Iquenyqä wäunüä imäkäpu, hiqäva asiqa äqiyäpu ätqäüwa wätqätanguwä-qe, hiqäva injä iqua, suqä quvqe huätä mämamäuqä ipnä. ¹² Mä Kraisi Iqu, qutä asänänjä ma, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva naqä-hñganä äqäkqetani, Iqu Goti Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ¹³ Inji hipa ämuangisa äpme, ämaqä, qu Iquenyqä mäkä-huñqä iquauñi, Iqueqä yukä yäpä iqi pmeqanguwänganqä hiñuä äqänä äpme. ¹⁴ Quami, Iqu tiinjä etanği äpmakqe. Iqu hiqäva kiuänänjä hñqu imäkätä, qokä-apäki Goti Iqueqänänjä hipñqä iwimäkätñqä iquauñi, kiyä mamätqä ikikinyänjä näweqä pmetpñqä, qäpu iwimäkkqä iutanji.

¹⁵ Kukñuä ii yänänäqñqä imäkätñqe, Dñä Ängüä Iqu-pqe, awä änatqi. Ganänji, tiinji.

¹⁶ “Naqä Iqu tii ätqi. Inğanji, kukñuä Nyi qutä guä mäsamññqe, tiinji. Nyi Ijqä suqä eeqänänji, quvaqä qeqä-quuvqä iu pñqä eätmä, ga Ijqä kukñui, nyi tuwanui, quvaqä kñuä indqänqeu äqiyemqänä.”†

¹⁷ Itanğa angumñi,

† 10:16 Järämai 31:33

“Qu kukɲuä-suqä ävasäpu quvqä imäkätqänjuwä diŋqe, kɲui aŋgi manyiyqä yänqiyä.”[‡]

¹⁸ Goti Iqu, suqä quvqenqä äwqä haɲuä imäknätä, huätä ae ämamäutqe, suqä quvqä huätä mamäutɲqä, hiqäva aɲgu imäkqe, hma hetɲqe.

Goti Iquenqä zä miqä, qäqiqi watuɲquenqä

¹⁹⁻²⁰ Nyämaqäüä, yuä naqänänjä hiqɲqä, ‘Aaɲä näwinyä Goti Iqueqänänjiqä’ ätmiɲuwä duɲqä qɲqanjä enänqä iqu, Jisasi Iqueqä huiwiyi. Ga huänqä häɲä-pmeqä-tänjä hɲqu, ne yäpä yänqisa timatuɲque, Iqu yuä ique äpisqiyätä, änyä-hänjä imäuekqe. Iqu Iqueqä häneqetä iinjä imäkqetaɲi, ne aɲä hiqɲqä ique yäpä yänqisa peyatuɲque, zä miqä pemä ianä. ²¹ Itanqa ne Ämaqä Hiqäva-imäkqä Aaɲä Naqänänjä, Goti Iqueqä ämaqä-qune Mäneyqä-que ämeɲu. ²² Iwä Goti Iqueqä hiɲuä iqiɲi, Kraisi Iqueqä häneqe, neyaqä qeqä-quuvqeu pɲqä-pɲqä neyqanqetaɲi, “Ne kiyä mamätquneyqä” näqɲqä ämenä, ga neqä huiwi, eqä hinoqukuä maeqä itä, asɲä äqänanitaɲi, ikikinyänjä imäkɲgu. Iɲi huänqä änguitä, Hiqäva-imäkqä Äɲguä Iqutä, iinjä ae ämeɲquetaɲi, ne qeqä-quuvqä imɲi quanqä maeqä, aaɲä naqä-qakuinä änyanä, Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, yänjänäqɲqä imäknanita, zä miqä itanä, Goti Iquenqä qäqiqi wanä. ²³ Ga Goti Iqu, kukɲuä guä ämäsäuekqä iunä Imäkqä-quvqae, ne “Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, äɲguä inemäkänijqä hiɲuä äqänanä äpmeɲunä” ätätanä awä ätätuɲquenqe, kɲuä hɲquaqu mindqänqä, a yänjänäqɲqä äqätqa wanä. ²⁴ Ne quuvqä anä eqiyätuɲquä hɲqunä-hɲqunänjä iqune, huizi iquauɲqä kiinjä nenganguti, suqä äɲguänänjä iunä itqueniɲquä diŋqe, ävauqumuatnatuɲquä hänaqenqä qävqä yanä. ²⁵ Iinjä itaqänqanä, ämaqä hui Goti Iqueqä yoqenqä aquvqanqeu ävquatämäutqänjuwä-pa, ne iinjä miqä, aquvqä äqänätanä,

[‡] 10:17 Järämai 31:34

yänänäqqä imäknguatunq̄ue. Hiunji Kraisi Iqueq̄ä äp̄qe, q̄äqi pätq̄atan̄gi hiñuä äq̄umbiyitan̄i, suq̄ä iin̄i änäänä imäkquatunq̄ue.

Neq̄ä äneñq̄ä iunä, suq̄ä quvq̄ä imäkq̄a äwätunquä iutan̄jä kiman̄ijq̄e

²⁶ Ämaq̄ä-qunesan̄jä tqu-tqu, huänq̄ä Jisasi Iqu imäuekq̄enq̄ä kukñuä naq̄ä-qakuin̄q̄ä näññq̄ä ae ämakuwitan̄i, quwq̄ä äwiñq̄ä iunä suq̄ä quvq̄ä imäkq̄a äwätq̄än̄juwi, quwq̄ä suq̄ä quvq̄e huätä mamäutñq̄e, hiq̄äva-imäkq̄e, näwi aanq̄ä eä. ²⁷ Quñq̄e, tiin̄jä-pq̄e inän̄ji. Qu zä kiin̄jä ipu, kukñuä mitq̄än̄ga, tä aan̄jä tnän̄jän̄jä, ämaq̄ä Goti Iqutä mäkä-huñq̄ä iquau tä näniññq̄e p̄mep̄nuwänq̄ä, hiñuä äq̄ambu p̄mep̄ñq̄än̄äyi. ²⁸ Ämaq̄ä tqu-tqu, Mosisi iqueä suq̄eñi ävakupq̄ä iqua, ämaq̄ä hñquaquñä-qe, hñquaqu-hñqueñä-qe, “Qu iin̄jä-iin̄jä imäkquwiq̄ä” tq̄an̄guwän̄ga, kukñuä mitq̄ä iqua, quñq̄ä huäq̄ä mäwun̄gan̄q̄etan̄i, qu äp̄äkombñq̄än̄äyi. ²⁹ In̄i he kn̄ui, äänä eyqi? Ämaq̄ä, Goti Iqueq̄ä Ymeq̄ä Ique tuwä ävätq̄ä iqu, kiman̄i han̄jä-iq̄ä äkis̄que menīq̄äti? Ii itq̄ä iqu, häñeq̄ä Goti Iqueq̄ä kukñuä guä ämäsäuekq̄e, yänänäqq̄ä äwikq̄etan̄i, Goti Iqueq̄än̄jä hetñq̄ä q̄äyä iwimäkkq̄ä-qe, iqu häñeq̄ä iin̄jä iqueñq̄e, nätm̄atq̄ä quvq̄ä en̄q̄ä-pa imäkätä, ga Dñä Äñguä, huäq̄ä naumäkätä, Äñguä Inetqueq̄ä Iqueñi, suq̄ä aan̄jä quvq̄än̄äñi, q̄äsä itquetq̄auä. Iin̄jä itq̄ä iutan̄i, han̄jä-iq̄ä aan̄jä naq̄än̄jä menīqe. ³⁰ Ne näññq̄ä äyä ämeñu. “Quvq̄enq̄ä kiman̄i, ii wäun̄uä ñq̄ä en̄q̄ä-qae, quvq̄ä iq̄an̄gp̄q̄ä iquaun̄i, Nyi kima wimniq̄eq̄ä”[§] ätkq̄ä iqu, ii Goti Iquvi. Ga tii-pq̄enq̄ä näq̄ñq̄ä ämeñu. “Qokä-apäkä Iqueq̄än̄jä iquaun̄i, Naq̄ä Iqu iwäsäun̄q̄iyä”^{*} ätä äq̄änä. ³¹ Goti Hän̄jä Hea Ique-ique Pmeq̄ä Iqu, ämaq̄ä

§ 10:30 Kukñuä-suq̄ä 32:35 * 10:30 Kukñuä-suq̄ä 32:36

hŋque haŋä-iquä naqänänjä vätnqä a äkiqätqe, ämaqä iinjä iqu, zä aarjä kiinjä winyänä.

Enyqä miqä, yänjä äqänŋa uwqäpnqenqä

³² Hiŋuiqänänji, he Goti Iqueqä we-huŋqenqä näqŋqä ämepiyänŋani, qu haŋä-iquä kuapänänjä hetapqanŋuwä iuta tmi-tmiqä-tqe ämepiyä-qe, yänänäqŋqä ätqäuminjuwiŋqä kŋuä meqanŋpu.

³³ Hŋŋani, ämaqueuqä hiŋuä iqi ämaetqätäpu, kukŋuä quvqä etäpu, äyä etquetqänjuwi. Hŋŋani, ämaqä haŋä-iquä ii metqätanŋuwä iquauŋi, he qutä anä äyä itqänjuwi.

³⁴ Ga guä pmeqä anju pmetanŋuwä iquauŋqe, he huäqä euŋanŋi, anŋuä äyä itquetqänjuwi. Itanŋa qu heyaqä yquayä nätmatqä qua täu metauqanŋuwänŋani, heqä nätmatqä anŋuanänjä qäukuä yätu hea ique-ique yqänä witanŋqenqä, näqŋqä epiyä-qae, he iinjä qundqändqä miqä, yeeqänä äyä itqänjuwi.

³⁵ Heqä suqä iinjä itqänjuwä iquauŋqä kŋuä ämapiyi, zä miqä pemä ipu, quuvqä yänänäqŋqä yqänä heqiyqäpnqe. Iinjä itqänjuwitanjä kimari, Goti Iqu kuapänä etapäninjqe.

³⁶ Ii tiinjji. He Goti Iqueqä äwiŋqä dunä ipu, nätmatqä anŋuanänjä Iqu ätkqe mapnuwänqenqe, enyqä miqä, yänjä äqänŋa uwqäpnqe. ³⁷ Ii tii äqänänqä-payi.

“Äpakänä ma!† Ämaqä äpätŋqä iqu, äpakä miqä äpäŋqiyä. ³⁸ Ijqä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätäqetanji, hänjä pmenqiyä. Ga iqu pemä miqä itä, iqueqä quuvqä heqiyqä mändi imänŋa-imänŋa päwiqanŋutqe, Nyi iquenyqe yeeqä miqä danä ymä.”‡

³⁹ Ne ämaqä pemä miqä itanä, quuvqä heqiyqä mändi imänŋa äpäwitä, qui imäknatuŋquä-qune ma, aarqe. Ne quuvqe, hänjä-pmeqä meniŋquä, eqiyqa uwquatuŋquä iquneyi.

† 10:37 Asayä 26:20 ‡ 10:38 Hapakukä 2:3-4

11

Ämaqä hijuiqändqä iuqä Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä

¹ Quuvqä heqiyqe, ii tiinji. Ne nätmatqä änguänänjä Goti Iquesa meninqua hijuä äqänanä äpmeju. Nätmatqä iinjä iqu, naqä-qakuä witanqenqä näqñqä ämenque, ii ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunquetayi. Auä, nätmatqä ne hijuä mäqunquä enquä diñqe, quuvqä eqiyätanä iuta näqñqä ämequ. ² Ämaqä hijuiqändqä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä iinjä eqäminuwä iutañi, Iqu quñqe, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqe.

³ Qäukuitä, quaetä, Goti Iqu Iqueqä kukñuä tqanqäqä duta ekiyinqä näqñqe, ne quuvqä eqiyätanä iuta ämetqänju. Iwä Iqu nätmatqä ne hijuä äqunänñque ämetä, qäukuitä, quaetä, iuta imäkkqe, hmanji.

⁴ Epo* iqu, Goti Iquenyqä hiqäva äqäkqe, änguänänjä eä, Kenä iqueä ämäwqätäukqe, ii iqu quuvqä eqäkqä iutayi. Ga iutañi, Goti Iqu, nätmatqä Epo iqu hiqäva äqiyätä äwikqe, yeeqä imetä, “Iqu ämaqä jänänänjä-queyqä” ätätä ämänätqueqi. Itanğa Epo iqu ae äpäkonqä-qe, ne iqueqä quuvqä eqäminqenqä tqanği äwiyätunque, ii iqu, iqueqä manjitä kukñuä yqänä änatätñqä-payi.

⁵ Goti Iqu, Inokä† iqueqä huiwä qäsä mapäkonqä yätñqä diñqe, qäukuä yätunqä ätuma ekqäqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayi. Goti Iqu itmakqetani, Inokä iqueqä huiwinqä qävqä ikipiyä-qe, mämäqumueqä da ikuwi. Goti Iqueqä bukä iunji, “Goti Iqu ique änyä mitmeqänğanji, Inokä iqu, Goti Ique yeeqä iwimäkminqeqä” ätä äqänä. ⁶ Mä ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyä ii, qu Goti Ique yeeqä mäwimäkqä ipnä. Ämaqä Goti Iquenyqä qäqi pññqä äwinyätñqä ii, qu Goti Iqu äpmeñqenqä kñuä yänänänñqä indqänäpu, ga “Ämaqä

* 11:4 Ipäqäqä 4:1-5 † 11:5 Ipäqäqä 5:21-24

qu Iquenyqä näqñqä mapñqä itqätanquwä iquauñi, Iqu kimañi, añguä väniqeqä” kñuä yänänäqñqä ämepu, ga Iquenyqä quuvqä heqäñqe.

⁷ Goti Iqu Noa[‡] iqueni, “Hañä-iqä naqänänjä qänğanä hiñuä mäqunquä imiñä di kimenqiyä” tquanğa, Noa iqu Goti Ique yäpä iqi ävätä, imbqua qui mimäkñqä hññä pmapñqä diñqe, yimba hñqu imäkkqe. Iqu iinñä imäkkqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayi. Iqueqä quuvqä heqiyqä iutañi, qokä-apäkä qua täutañiuqä suqä quvqe, ätnänñä iqi äti ämaekqäqe. Ga tiinñä-pqeyi. Goti Iqu, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänquwä eeqänänñä iquau itqueqä-pa, Noa iquenyqe, “ämaqä jänänänñä-queqä” ät-miñqe.

⁸ Goti Iqu Aprähamä[§] iqueni, “Si qua, ‘tqeqä’ äktätmä äktapmqä iqä duñqä, uvä” ätuätä tääqä tuätumeqanğani, Aprähamä iqu Goti Ique qätä äwiyätä, äkiu ti wätñqe, änyä maqñqä eäqä-qe, quuvqenä eqiyätä äumiñqe. ⁹ Ga iqu äwäqe, qua Goti Iqu, ‘Tqä ktapmniqeqä’ ätuätä, kukñuä guä ämäsäuekqeu, añä-himqä huitanänänñä-qu imänä äp-mamiñqe. Iqu iinñä äpmamiñqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayi. Itanğa iqinñi, iqunä ma, Aisakä, Jekopä iquaqu-pqe, qu ämaqä, Goti Iqu kukñuä asä ii guä ämäsäuekqä iqua, namnä añä ämätepu, iu yakuinä äpmamiñwi. ¹⁰ Ii tiinñä etanğiyyi. Aprähamä iqu, añä-himqä yänänäqñqä hñganqä, Goti Iqunä imäkätñqä kñuä ämetä, ämätkqä iu äpakänä pmeniñqä quuvqä eqiyätä, hiñuä äqänä äpmamiñqe.

¹¹ Sera^{*} ii qokitqä ae ekqä-qe, ii Goti Iquenyqe, “Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqeu Imäkqä-queqä” kñuä indqänätä, quuvqä eqäkqe. Iinñä ikqetañi, Goti Iqu iwimäkqanği, ii äwqä ekqe. ¹² Iinñä etanği, qoyanñä

[‡] 11:7 Ipäqäqkä 6:13-22 [§] 11:8 Ipäqäqkä 12:1-4 ^{*} 11:11 Ipäqäqkä 17:9; 18:11-14

äpäkonätŋqä iminŋä hŋquesaŋi, kaqä-kawäka kuapänä eqiyämaŋguwi. Qu hiinjä-qätäqueqä qäukuä yätuŋätä, hikä weä eqä maŋiu äwiŋqä-pa, a matäuqänänjä, aañä kuapänänjä hepnuwi.

¹³ Ämaqä iinjä ii, Goti Iquenŋä quuvqä yqänä eqiyäpiyä-qe, eeqänä äpäkonŋguwi. Goti Iqu quŋi, nätmätqä äŋguänänjä dinä vqänŋqä kukŋuä guä ämäsäuekqe, qu qua täu yqänä äpmapiyänŋaŋi, mämeqä danä ikuwi. Qu kiŋä tämä ätqäupu, nätmätqä iinjä kiŋä yämä witaŋgi hiŋuä äquŋguwä iutanä, yeeqä ikuwi. Ga qu womba miqä ipu, “Ne qua täuŋi, ämaqä aŋä-himqä huitaŋjä-qune eanä, yakuinä pmetuŋquä iquneyqä” ätukuwi. ¹⁴ Ne ämaqä kukŋuä iinjä tqanŋä äwiyaqetaŋi, näqŋqä tiinjä metuŋque. Qu aŋä näweqä pmetpnuwä iuŋqä kŋuä indqänŋa äwätqänäuä. ¹⁵ Qu quwqä qua yäüä äväma äpkuwä iuŋqä kŋuä yqänä ämeqä-säpi, qu iuŋqä aŋgumä uwqäpniŋgä. ¹⁶ Ga iinjä ma, qu aŋä äŋguänänjä, yäüä ique ämäwqätäutaŋŋqä hŋque meqänŋqä, kŋuä yänänäqŋqä indqänätqänäuä. Ii qäukuä yätuŋä iqueyi. Ga Goti Iqu, quŋqä aŋä-himqä näwinyänjä ae ämätäwiyqä etaŋŋqetaŋi, tiinjä. Qu Iquenŋe, ‘Neqä Goti Iqukiyqä’ tqüä diŋqe, Iqu womba miqä danä yänŋiyä-qe, näqŋqä ämetqänju.

¹⁷⁻¹⁸ Goti Iqu Aprähamä† iqueŋi, “Tqä taqä-tawäka kuapänäŋi, Aisakä iquesanä heqiyämambnuwiqä” ätuätä, kukŋuä guä ämäsäuekqe. Iinjä etaŋgi Goti Iqu Aprähamä ique yamwiqä vqanŋa, Aprähamä iqu Iquenŋä quuvqä eqiyätä, iqueqä ymeqä Aisakä ique hiqäva imäkmätä äwikqe. Auä, ämaqä, Goti Iqu kukŋuä guä ämuäsäuekqä iqu, iqueqä ymeqä kiqä-kiuänänjä ique hiqäva imäkmätä itä, kŋuä yänänäqŋqä tii ämamiŋqe. ¹⁹ “Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonŋguwä ii, aŋgumä ävauqumuätätŋqä Yänänäqŋqä-tänjä Iquvqä.” Iwä kukŋuä ktqä iutanä, “Aprähamä

† 11:17-18 Ipaqäqä 22:1-10

iqu Aisakä iqueni, äpäkonḡqä duta anḡumä itmakqeqä” taturḡque.

²⁰ Aisakä[‡] iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, iqu Jekopä iquenḡätä, Iso iquenḡätäni, Goti Iqu inḡueqi anḡuä pmanyiyänḡä iwimäkätḡqä tääqä ätukqe.

²¹ Jekopä[§] iqu-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, tiinḡä ikqe. Iqu äpäkonätḡqä, Josepä iqueqä ymeqä iquaquni, Goti Iqu anḡuanänḡä pmayänḡä iwimäkätḡqä tääqä ätkqe. Ga iqueqä yäkqe, yqänä esänä, qonḡä äwok-täuke, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukqe.*

²² Josepä[†] iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, Israitqä iquesanḡä kaqä-kawäka Isipä äväma ppnuwänḡä ätuätä, “ḡqä yänḡä-yawi, inḡa qäsä äma uwqärḡqä” ätuätäqetani, äpäkonḡqe.

²³ Mosisi[‡] iqueqä känai ique änyuäqe, iyaqu ymeqä iqueni qeqätqä äqunäsinyä, qua Isipä iu miqä naqä iqu ätkqenḡä zä miqä, qanua hḡquaqu-hḡque zä maḡḡqä ämiminḡiyi. Iyaqu iinḡä ämiminḡiyi, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäsinyä iutayi.

²⁴ Itanḡa Mosisi[§] iqu naqä-qu ae eäqe, iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Ämaqä naqä qua iu miqä iqueqä meqiyqä ymeqä-queqä” tqüä diḡqe, “Oeyqä” ätkqe. ²⁵ Iqu yeeqä inḡqe, suqä quvqeuta hḡganḡä iqa mäwqä, wänḡäpu iqä iunḡqe, “qäyä hiätḡqeqä” ätätä, qu Goti Iqueqä ämaqä qui imäkminḡuwä-pa, iquenḡä-pqe qui imäkppnuwänḡä diḡqä atäunua inḡqe. ²⁶ Iqu, Goti Iqu kima anḡuanänḡä väniqenḡä hiḡuä äqänä äpmeqetani, “Ämaqä Goti Iqu atäunua ikqä iqueä yoqä duḡqä womba ämeqe, ii Isipätanḡä mbqä yquayä aanḡä hävemnäḡḡqä

[‡] 11:20 Ipäqäkqä 27:27-29 [§] 11:21 Ipäqäkqä 48:1-20 * 11:21
Ipäqäkqä 47:31 [†] 11:22 Ipäqäkqä 50:24-25 [‡] 11:23 Anḡumä Itmakqä
2:2-3 [§] 11:24 Anḡumä Itmakqä 2:11-15

dunji ämâwqätäunä” kɲuä ämakqe. ²⁷ Iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, ämaqä naqä Isipä iu miqä iqueä äwqä tnänjinqä zä miqä, qua iqueni ävämakqe. Ne Goti Iqueni hinuä mäquɲquä itunquä-qe, Mosisi iqu Ique hinuä äqunätä iminjä erqä-panä-qu yänjä äqänätä iinjä iminjqe. ²⁸ Erjätqä ymeqä hitmqä iquau päsqa iqu, Israitqä iquau qui miwimäkqä yätɲqä diɲqe, Mosisi* iqu, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Sipsipqä äpäsäpu häneqe, aɲä huä äyqä iu eeä ipiyä” ätuätä, hiunji naqä ‘Pasopauä’ äqonänqe, inğa ipäqäkqe.

²⁹ Israitqä† iqua Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iu-tani, eqä-ɲjä ‘häɲesqäüä’ äqonänqä iqueni, qua-ye erqä-panä iu äkäkuwi. Itanğa Isipä iqua asä iu äkenä-tpu iqanɲuwänğa, eqä änyuäpätäkqe.

³⁰ Israitqä‡ iqua aɲä-himqä Jerikoɲi, hiunji 7 qanä koquvqanɲuwänğa, kiqä täkɲi qua iqi äpäknɲqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutayi.

³¹ Leopä§ mbqä metɲqä huiwä yanä vqä ii, ämaqä hinuä tämaqä iqä iquaqi, yeeqä itmetä yätamäkä äwikqetani, qokä-apäkä Goti Iqueä kukɲui hɲgisanä iqetäɲi, qui anä mimäkɲqä danä ikqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä eqäminqä iutanänji.

³² Nyi ‘iinjqä’ ätätmä tuwanui yqänä äqäka uwqämɲqäta? Nyi kukɲui Giriyonä* iquenqä, Barakä† iquenqä, Samsonä‡ iquenqä, ä Jepta§ iquenqä, ɲɲ Dewiti iquenqä, Samueli iquenqä, itanğa hinuä-tqä iquauɲqä, tmqä diɲqe, hea homä iqanɲi, änä maeqä iqi. ³³ Goti Iquenqä quuvqä heqiyqä iutani, ämaqä

* 11:28 Anɲumä Itmakqä 12:21-30 † 11:29 Anɲumä Itmakqä 14:21-30

‡ 11:30 Josuwa 6:15-20 § 11:31 Josuwa 2:8-13; 6:25 * 11:32 Naqä-qua 6:11-8:35 † 11:32 Naqä-qua 4:6-5:31 ‡ 11:32 Naqä-qua 13:24-16:21

§ 11:32 Naqä-qua 11:1-12:7

iquautanjä hɲqua, qu ämaqä miqä kuapänänjä iuqä mäkä-iqä iquauɲi, ämāwqätäumiɲuwi. Hɲqua, suqä quvqe jänä imäkmiɲuwi. Hɲqua, nätmätqä Goti Iqu, “Etapmqänä” ätukqeunä ämamiɲuwi. Hɲqua, laiyonqä iqua maɲä mayauqä ipɲqä imäkmiɲuwi. ³⁴ Itanğa hɲqua, tä hänaqä naqänänji equmuäkmiɲuwi. Hɲqua, mäkä-huɲqä iquauqä hionaqeunji äwimasiyäpiyä iuta mapäkonqä imiɲuwi. Hɲqua, yänänäqɲqä maeqä epiyä-qe, qänakɲi yänänäqɲqä ämamiɲuwi. Hɲqua, mäkä iqänqe, näqɲqä ämamiɲuwi. Ä hɲqua, mäkä-iqä qua huiziutanjä iquauɲi, aɲgi upɲqä ändowäkatmiɲuwi. ³⁵ Ga apäkä hɲqua, käyāmaqä ae äpäkonäpu, aɲgumä häɲjä vauqanɲuwä iquau, aɲgi itmamiɲuwi.

Inäqe ämaqä hɲquauɲi, quwqä himä-wiuɲqä iqua, guä äkiqiyäuepu, “He Goti Iquenqä tuwä äwiyqäpi, ne heɲi evqatäwatatuɲqueqä” tquanguwänğa, qu, “Ne äpäkonätänä, qua butaɲi aɲgumä häɲjä ävautanä, häɲjä pmeqä meniɲque, ii äɲguänänjiqä” kɲuä ämepu, himä-wiuɲqä iquau, “Oeyqä” ätumiɲuwi. Iutaɲi, himä-wiuɲqä iqua, iquauɲi änäänä äpäsqä äwäpu, pizqä äpäkmɲuwi. ³⁶ Huizi iquauɲi, himä-wiuɲqä iqua ewiiqä ätuäpu, ikukuwä äpäsäpu, ga guä woyqä ämäsäpu, guä äpmuatemiɲuwi. ³⁷ Huiɲi, qu hikä äpäsäpu, hɲquauɲi, huiwi awä äqäqatäpu, ä hɲquauɲi, hionaqetä pizqä äpäkmɲuwi. Hɲqua, qäkämä maeqä, sipsipqä huiwitä, meme huiwitänä, imäkmbu ikämiɲuwi. Qu huiwä du yätamäkqenqe äwa kiiɲä ipu, haɲjä-iqä hävemnäqɲqä metqätanɲuwänğa, suqä aarjä quvqä di itquamɲuwi. ³⁸ Quwqä suqe, äɲguänänjä eäqetaɲi, qu qua täutaɲi huizi-quauqä ämāwqätäupiä-qe, qu qoqoɲä, qua yerjuä, aɲjä ämaqä maeqä imä äqäyänäkipu, hikä himaɲä iutä, qua hovqä iutä äwäyäkämiɲuwi.

³⁹ Ämaqä eeqänänjä iinjä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä

eqämiñuwitani, Iqu quñqe, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqä-qe, qu qua täu yqänä äpmapiyänğanji, nätmätqä Goti Iqu, “Nyi qu äwimniqeqä” ätätä guä ämäsäuekqe, mämeqä imiñuwi. ⁴⁰ Ii tiinjä etanğiyi. Goti Iqu ne qänaki äpmeñquä iqunenyqe, nätmätqä aanjä äñguänänji, näwinyä imäkekqä iutani, Iqu qokä-apäkä hiñuiqändqe, qu-ganä qäyu timäuqä diñqä mäwiñğanji, ne eeqänänji ikikinyänjä anä timäuqänqä äwiñgqe.

12

Suqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwqenqä, ämänätqueqä iquauñqä

¹ Ämaqä hiñuiqändqä kuapänänjä iinjä iqua, änanuäqupu, quuvqä heqiyqenqä ämänätquetqänjä. Iinjä eänqe, suqä quvqä eeqänä, ne täka änamäkänqe, huätä equvämäutanä, hanjä maeqä eanä, qarñä tnänjä äwätuñquä-pa, suqä jänänänjä Goti Iqu ne imäkquatuñquä äwiñgqä iuñqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwquatuñque. ² Ne ii imäkquatuñquä diñqe, hiñui Jisasi Iquenyä äquñgua uwquatuñque. Iqu neqä quuvqä eqiyätuñquä iu ävauqumuätätä, ikikinyänjä timäutuñqä Imäkqä Iquvi. Iqu yeeqä inqe qänakñi wimeniqä etanğqenqä kñuä yänänänqñqä indqänätä, womba inqä zä-huätatä iu wimeqänqä äwäwa miqä, yänjä äqänätä tmi-tmiqä ämetä, zä-huätati äuñgqe. Inji, täñğanji Iqu quami, Goti Iqueqä zä-hawiu hipa ämuañgisa äpme.

Goti Apiqu, ne suqä äñguä imäkatuñquä, inetqueqenqä

³ Iwä he hiqä-hiuä enyqä ipu mäwquatämäuqä ipñqä diñqe, Ämaqä, suqä quvqä imäkqä iqua, quvqä kiinjä qäyä itquamijuwä-qe, Iqu yänjä äqänätä äpmakqä, Jisasi Iquenyqe, kñuä heyqutuñqänänji.

⁴ He suqä quvqä ique ämäwqätäuanä-tpu mäkä ipiyä-qe, heyaqä hänjeqä kuapänänji mäpakäwiqä iqäqä änyänji.

⁵ Goti Iqu henyqe, “Ŋqä ymeqeäqä” kɲuä indqänätä, kukɲuä yänänäqɲqä emäkätä etkqenqe, hui imäukuwä mandi? Iqu heji,

*“Ŋqä ymeqä iquki, Naqä Iqu si äɲguä imäktɲqä, nätmätqä hmbu ikitqueqäqe, ‘Tä nätmätqä hingiqɲqeä’ kɲuä makiyqä yätɲqe. Itanga Iqu tqä qämä-qämä iqe, jänä ikimäktɲqä ikitqueqäqe, enyqä itnä mäwquatämäuqä panä. ⁶ Ii tiinjä etangiyi. Naqä Iqu, ämaqä iquenyqä äwinyätqä iqueni, äɲguä imäkätɲqä ämotqenqiyä. Ga Iqu ämaqä hɲque, Iqueqä ymeqä enqä-pa itmetqä iqueni, hiqokä päsänqiyä.”**

⁷ Haɲä-iqä äänä emeqe, he, “Goti Iqu ne jänä nemäkätɲqä inetquetqänä” kɲuä indqänäpu, yänänäqɲqä tqäpɲqe. Kaniqkua, quwqä ymeqä du itquetqänuwä-pa, Goti Iqu asä ii etquetqäuä. Ymeqä, kaniqu jänä miwimäqä hiɲuinä äqunätɲqe, äsqukä? Ymeqä iinj, aɲqe.

⁸ Goti Iqu Iqueqä ymeqä eeqänäni, Jänä Iwimäqä-qu etangqetani, heji jänä memäqä-säpi, he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä maeqä, ä heniqu maeqä-quenä hetpninji. ⁹ He tiinjäqä-pqe kɲuä inä mapɲqe. Apka äneemetqänuwä iqua, ne jänänä inemäqanɲuwinqä yoqä naqänänä äyä ämaetqänu. Itangqetani, Apiqu quuvqä änätapkqä Iqueuä yäpä iqinyä itanä, iuta ne häɲä-pmeqä metuɲque. ¹⁰ Neqä apka, qu ne suqä jänänänju inemäkpɲqe, quwqä iwäsäuqä iuta imäkäpu, hɲganqä mänetqueqä ipnä. Mä Goti Iqueqä jänänä inemäkqe, yätamäqä äneyätä, Iqu suqä ikikinyänjinä itɲqä-pa, ne-pqe asä iinjä nemäkätɲqä inetquenä. ¹¹ Suqe, ne jänä inemäqä iutani, haɲä-iqä ämetanä, aquvänä miqä yanä. Ga qänakɲi, ne suqä iquesa jänänä ae ätimäuanitani, ne suqä aɲä jänänänji ämetanä, äwqä haɲuä-inqä pmenä.

¹² Iinjä iutani, haɲä-iqä ämetqänuwita, hiqä hipa eqiyämäunqetä, yukä yäunjuä-yäunjuä inqä

* **12:6** Quamä-pmeqä 3:11-12

änyäunuwitänji, qäyä eänä, enyqä miqä, yänänäqñqä imäkmbu.† ¹³ Hänäqe, jänä imäupu upiyä.‡ Iwä yukä quvqä änyäunuwä iqua, quañjä mapäkñqä ipu, äñguä imämbñqänänyä.

Ne Jerusälemä änyä-hänjä iu timatunqenqe, yänjä qänqatunqwe

¹⁴ He yänänäqñqwe, ämaqä huizitä äwqä quvqä miñqä, hanjä imbu, suqä ikikinyänjä iunä iqäpñqwe. Ämaqä ikikinyänjä matimäuqä enqä iqu, Naqä Iquenji hiñuä mäqunquä yänä. ¹⁵ Hesañjä hñqu, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi vqe mämeqä iqänqä, äñguänä mimbu. Ga hesañjä hñqu, äwqä quvqä änyätä, huizi du yätquakä vqänqwe, äñguänä mimbu. ¹⁶ Itanja hesañjä hñqu, suqä huiwä yanjä inqwe, Goti Iqu änätapkqä iu miqä, quvqä iqänqwe, äñguänä mimbu. Anqumä, hesañjä hñqu, Iso iqu Goti Ique tuwä äwiyätä, qua täu-taññqänä indqänqgä-pa, indqänqänqä äñguänä mimbu. Iqu ymeqä hitmqä-qu eä, kaniqueä nätmätqä iqu meqä iunji, ymisañjä naqä-hñganä äñqä di, mbqä ikqe. ¹⁷ He näqñqä äyä enä. Qänakndani iqu nätmätqä ii anqumä mamätä ikqe, änä mämeqä ikqe. Itani iqu nätmätqä äñguänänji anqgi metñqenqe, kñuä kuapänä äqämñqä-qe, iqueqä suqä quvqenqä kñuä kunmäkñqä ikqetani, huänqä miñqä ikqe.

¹⁸ He Jisasi, Iquenqä quuvqä eqiyätqänuwä Ique ätimäuquwi, qoqonjä naqä-qakuä itmaqänäpu a miñqä hmanji. Israitqä iqua qoqonjä Säna iu ätimäukuwänqanji, tä naqänänjä äsätä, hea mäma naqänänjä äwitä, yunüä yänänäqñqä äqunätä, iqanqgi äqunquwi. ¹⁹ Itanja häwäwä tätqätanqgi äwipiwi, mä manjä tqanqgi äwiyäpiyä iquenqwe, qu zä kiñjä ipu, Mosisi iquenji, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqwe mänenqä iqiyä-qe,” änäänä ätqua äuminquwi.

† 12:12 Asayä 35:3 ‡ 12:13 Quamä-pmeqä 4:26

²⁰ Qu kukñui, ämaqä-qe, hiveqä-yaqueqä-qe, qoqonjä-eptängqä täu qo äuiqäqä iquenqe, hikä pizqä päsqänqä tqanqa, zä ipu mämeqä ipiyitañi, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqe mäneñqä iqiyä-qe,” ätqua äumiñuwi. § ²¹ Qu nätmätqä iinjä äwiyäpu, ga hiñuä äqunäpiyinqä zä kiinjä ipiyä iutañi, Mosisi iqu-pqe, “Nyi aanjä zä kiinjä itmä, yäunüä-yäunüä iqänä” ätkqe.*

²²⁻²⁴ He iinjü matimäuqä, tiinjü ätimäuquwi. He qoqonjä Sayonä iutä, Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä anjä-himqä Jerusälemä qäukuä yätunjä ämätnänqä iutä, ätimäuquwi. Iqinjü, tiinjä iquau äwimequwi. Enjäätqä a änä matäuqänänjä aquvü äqänäpu, yeeqä itqätanguwä iquautä, Goti Iqueqä ymeqä hitmqä, quwqä yoqe, qäukuä yätu äqänänqä iuqä aquvüqänqä iutä, ä Goti ämaqu kukñuä mitqä Iquesä, ηη ämaqä Goti “Jänänänjä-quaiqä” ätätä, ikikinyänjä ae iwimäkkqä iquauqä quuvqä iquautä, ga Jisasi, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutnqä imäkkä Iquesä, ga Jisasi Iqueqä häñeqä ne pñqä-pñqä änekqä iquesänji. Häñeqä iinjä iqueqä kukñui, äñguänänjä eä, hiñuiqänä Epo iqueqä häñeqä ätminqä† iunjü, ämäwqätäunä.

²⁵ Naqä Iqu kukñuä tätqätangqe, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä danä iqänqe, hiñuä äqunäpu, äñguänä mimbu. Hiñuiqänänjä, Iqu Israitqä iquau qoqonjä Säna iu ätumiñqe, qu Iqueä kukñuä iunjü, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä ikuwitanjä hanjä-iqe, zä äwäpu, mämwqätäuqä ikuwi. Inji Iqu qäukuä yätuta kukñuä natätqätangqe, ne tuwä äwiyquque, iquesanjä hanjä-iqe, zä äwätanä mämwqätäuqä yanqunä. ²⁶ Goti Iqu, qoqonjä Säna iu kukñuä tqanqa, quae ämeñä ikqe. Mä Iqu tänqanqe,

§ 12:20 Angumä Itmakqä 19:16 * 12:21 Kukñuä-suqä 9:19 † 12:22-24 Ipäqäqä 4:10

kukɲuä guä ämäsäutä, “*Angiji Nyi ämenjä naqä-hɲganä mimniŋqe. Inɲaŋi qua iquenyä mimniqä ma, qäukuä iqueri qäsä mimniqeqä*” ätkqe.† 27 Iqu “*Naqä-hɲganäyä*” ätkqe, tiinɲqeyi. Goti Iqu iinjä imäkätäqəŋgaŋi, nätmätqä Iqu imäkätä ekqe, ämenjä ämitä huätä mamäuniqe. Mä nätmätqä ämenjä-miqä yätqe, iinä yqänä witiqä imäkäniqe.

28 Goti Iqueqänä ämiqe, ne ämenque, ii ämenjä-miqä yänä. Iqu qeqä wutqəŋgi ii änätapkqetaŋi, ne Iqueri, “*Si Änguä Iqä Iqukiyqä*” tquatuŋque. Iutaŋi, ne Iqu ämänaqutäutaŋgi äqunätanä, Iqueqä yäpä iqinyä itanä, itaŋga, Ique yeeqä iwimäkatuŋquä diŋqe, Iqueqä yoqe haqeqä ämaequatuŋque. 29 Ii tiinjä etaŋgiyi. Neqä Goti Iqu, tä tnäŋänäŋä äsätä, nätmätqä eeqänäŋä tä änätiqä-paŋä Iqueyi.§

13

Suqä Goti Ique yeeqä wimäkqeqä

1 He hɲqunä-hɲqunäŋi, quuvqä anä eqiyätqəŋjuwä iquauŋqe, kiinjä heŋgaŋguti, qutä iqa uwqäpɲqe. 2 Ga ämaqä hɲqäqisaŋä emequwä duŋi, yeeqä ävätmepu, suqä, iquau heqä aŋä iu miqe, mäwquatämäuqä pambu. Ii tiinjä dutayi. Ämaqä hɲqua iinjä ipiyəŋgaŋi, qu “*Ämaqä du ävätmequnä*” kɲuä ämakuwä-qe, eŋätqä iquau ävätmakuwi. 3 Goti Iqueqä ämaqä guä äpmeŋjuwä iquauŋqe, he qutä anä äpmapiyä eŋqä-pa ipiyä diŋqe, kɲuä meqäpɲqe. Ämaqe, huiziqua quvqä iwitqueqəŋjuwä iquauŋqä-pqe, kɲuä meqäpɲqe. Ii he huiwi asitaŋinä imbu, täŋjä-huŋqä meqəŋqe, näqŋqä yasämä etaŋgpiyä.

4 He eeqänäŋnä, suqä, qokä-apäkä ämaŋqä ätnäŋqä iqueri, haqeqä ämamäupɲqe. Iwä qokä-apäkä ämaŋqä

† 12:26 Hakai 2:6 § 12:29 Kukjuä-suqä 4:24

iqu, Goti Iqueuä hinuä iqiñi, kiyä mamätqä, änguänänjä witätñqä imäkqan̄ggu. He näqñqä äyuwä. Huiwä yanä hinqi-hinqi inqä iquautä, apäkä huiuqä, qokä huiuqä ditä ikiqä iquautäñi, Goti Iqu quwqä suqenqä kukñuä ämitätä, kima väniqe. ⁵ Goti Iqu nerji, “Nyi heñi, nätmätqä maeqä pmapñqä emäkmänqe, maevquatämäuqä ymqänä”^{*} natqan̄gqetan̄i, he mbqänqänä enqä iquenyä iqa mäwqä ipu, “Nätmatqä ne ae a äqätänque, ii neqä qäyunäñi ämenjunä” kñuä ämepu, äwqä hanuä imbu pmepñqe. ⁶ Ga Goti Iqueqä kukñui yänänäqñqä nemäkqan̄gi,

“Naqä Iqu yätamakqä nyiyqä-qu etan̄gi, nyi zä miqä danä imqänä. Ämaq, qu nyiñi, äki-äki indqueqan̄gpqä-qe, Goti Iqu nyitä yqänä äpmenä”[†] taturñqe.

⁷ Ämaqä naqä he emeyäpu, Goti Iqueqä kukñuä etminuwä iquauñqä kñuä heyquätñqe. He nätmätqä eeqänänjä, quvaqä qan̄jä äwätqätan̄guwä iuta ätimäukqenqe, kñuä ämepu, qu quuvqä eqäminuwä-pa, asä inä eqiyqäpñqe. ⁸ Jisasi Kraisi Iqu, huäqinyqä, tängan̄qä, inga-ingan̄qä huitan̄jä makunmäkñqä, asänänjä Iquvi. ⁹ Iinjä enqä-qae, kukñuä huitan̄jä-huitan̄jä yäpaqän̄gisani ämeyätä, hänaqä Goti Iqueuä dunji ävquatämäuqä diñqe, änguänä mimbñqe. Neqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqñqä hiätñqe, ymisan̄jä iutan̄jä ma, Goti Iqu qeqä imänqeuta yätamakqä hinqi äneyätñqä iutanän̄ji. Ämaqä, ymisan̄jä äñqä kukñuä-suqä iu qänaknä itqän̄juwä iquauñi, suqä ii yätamakqä mäwqä itñqe.

¹⁰ Ne hiqäva-imäkqä ttawä ämenque, mä hiqäva-imäkqä namnä an̄jä iu itqän̄juwä iqua, ymisan̄jä ttawä iquesani ämepu, man̄qä ipnä. ¹¹ Hiqäva-imäkqä naqä iqua, nan̄juä iutan̄jä häñeque, suqä quvqä huätä mamäutñqe, an̄jä aan̄jä näwinyä Goti Iqueqänän̄jiun̄qä äma äpemin̄juwi.

^{*} 13:5 Kukñuä-suqä 31:6 † 13:6 Apqä Bukä 118:6

Injaqe, nanua huiwa-guwa-yanja-marji, amaqa hrquama-nda anja-himqa iurji yapaqa mangisa ama awapu, ta ikaminuwi.† 12 Iinja etangi Jisasi Iqu, Iqueqa hanqeta, qoka-apaki Goti Iqueqananja hipnqa iwimakatnqe, tmitmiqa-tqe, anja-himqa iurji yapaqa mangisa amakqe. 13 Ma tangani, ne womba inqa Iqu amakqe, ne-pqa ina metnqe, anja-himqa yaua iqueni,§ avama yapaqa mangisa awatanä, Ique wimetunqe. 14 Qua tauji, ne anja-himqa apakana wiqe, maeqa-quneyi. Ne anja-himqa qanaki patnqa iquenyqa, hinua aquana apmeju.

15 Ma Jisasi Iquesani, ne hea ique-iqueni, Goti Iqueqa yoqa haqeu amaetanä, Iquenyqa hiqava qayquatunqe. 16 He qoka-apakiurji, suqa anguanä dinä itquepu, qu natmatqa hnjuanqa äwa iqangpqe, yatamakqa wipnqe. Suqa iiji imakqe, Goti Iqu hiqava-imakqetani asanänjä aqunä, yeeqa kiinjä awinyätnqe.

17 Heqa quuvqa heqiyqe qui imakqanqe, heqa ameyqa iqua wauji, hapä mapmeqa itqanäuä. Ga qanakni, quwqa wauja iinjä iminuwä iquauqa quatinqe, Goti Iqueni awä tupnuwanqe. Iutani he iquau qätä awiyäpu, yäpä iqinyä iqäpnqe. Iqua hesa awqa hanja-iqa mämeqa, quwqa wauji awqa yeeqa-tänjä iqäpnqa dinqe, he iinjä imakqäpnqe. Qu wauji awqa hanja-iqa-tänjä ipqe, heji yatamakqa meyqa yanä.

18 Ne hea ique-ique suqa jänänäjinä imakatunquä anenyätnqa-qae, neqa suqa iwäsauqa duji, “Goti Iqueuä hinua iqini, jänänäjuneyqe” knuä yanänäqnqa amaju. Inji, he Goti Iqu yatamakqa neyätnqa tääqä tqangpu. 19 Ma Iqu nyini, henyqa angumä maqänä änändowatätnqa, tääqä tpnqa kiinjä anyingiyä.

† 13:11 Hiqava-imakqa 16:27 § 13:13 Täqini, anja-himqa yaua iqueni, kuknuä-suqa yaua iquenyqa atänuä eä.

Goti Iqu qunji änguä wimäkätŋqä, tääqä tqeŋqä

²⁰ Tängaŋi, Goti äwqä haŋuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, yätamakqä eyätŋqä tääqä ätuätqänä. Iqu neqä Naqä Jisasi Ique qua buta aŋgumä häŋjä ävauqumuatkqe. Jisasi Iqu, Iqueqä häŋeŋe, kukŋuä guä ämäsäuekqä qäpu maeqä ique, yänänäŋŋqä iwimäkätŋqä äwikqetaŋi, sip-sipqä iquau Miqä Naqä-quvi. ²¹ Goti Iqu he Iqueqä äwiŋqeunä qänaknä ipŋqä diŋqe, näwinyä änguänänjä emäkätŋqä tääqä ätuätqänä. Ga Iqu Jisasi Iqueqä wäuŋuä dutaŋi, ne suqä Iqu äwinyätŋqe, eeqänänjä metuŋquä inemäkätŋqä-pqe, inä änyinŋi. Ga Jisasi Kraisi Iqueŋi, ne yoqä naqänänŋi hea ique-ique vquatuŋqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukŋuä yäpaki

²² Iŋqä nyämaqäüä, nyi tuwaŋuä wänqäpu äqiyqä-qae, kukŋuä, heqä qeqä-quuvqä imŋi, yänänäŋŋqä emäkätŋqä ätqäqä täuŋi, qätä änguänä wipŋqä kiinjä änyinŋi. ²³ “Neqä neyämaqä Timoti iqu, guä pmamiŋqä iuta ae iqtäwatukuwiqä” etqä. Iqu nyi maqänä nyimeqanŋutqe, qäquye henyŋqä hiŋuänŋqä penyue. ²⁴ Heqä naqä ämeyätqänjuwä eeqänänjä iquautä, qokä-apäkä Goti Iqueqä eeqänänjä iquautäŋi, “Nyi quŋqä hui mimäuqä iqänä” ätqeŋqe, iquau tupiyä. Ämaqä qua Italisaŋä äpkuwä iqua henyänŋqe, “Ne quŋqe hui mimäuqä iqunä” ätqä. ²⁵ Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänŋqeta, he änguä hiŋŋi emäkquätŋqä änyinŋi.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 18 Aug 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac